

ZBO- begroting 2018

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	De ZBO begroting 2018	5
1.2	Doelmatigheid en doeltreffendheid	6
2	Toezicht vooruitblik	7
2.1	Missie en ambities	7
2.2	Meerjarekader 2017-2020 en de Toezichtbegroting 2018	8
2.2.1	Begroting Toezicht 2018	9
2.2.2	Financiering toezichtkosten	12
2.3	Toezichtactiviteiten 2018	12
2.3.1	Sectoroverstijgende prioriteiten	13
2.3.2	Banken	19
2.3.3	Verzekeraars	22
2.3.4	Pensioenfondsen	25
2.3.5	Beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen	28
2.3.6	Betaal- en elektronischgeldinstellingen	30
2.3.7	Trustkantoren	32
2.3.8	Overige Instellingen	33
2.3.9	Toezicht Caribisch Nederland	34
2.4	Risicobeheersing	35
2.5	Key performance indicators	38

3	Resolutie en DGS	41
3.1	Missie en ambities Resolutie en DGS	41
3.2	Begroting Resolutie en DGS 2018	41
3.2.1	Resolutie banken	42
3.2.2	Resolutie verzekeraars	42
3.2.3	Depositogarantiestelsel Nederland	42
3.2.4	Depositogarantiestelsel Caribisch Nederland	42
3.2.5	Financiering kosten Resolutie en DGS	42
3.3	Resolutie	44
3.3.1	Resolutie – geloofwaardige en effectieve resolutieplannen	44
3.3.2	Activiteiten NRA in 2018	45
3.3.3	Depositogarantiestelsel – uitkeren binnen 7 werkdagen	45
3.3.4	Activiteiten DGS in 2018	46
3.4	Risicobeheersing Resolutie en DGS	49
3.5	Key Performance Indicators	50
Bijlage 1	Begrote personele inzet toezicht per doelgroep	52
Bijlage 2	Begrote personele inzet en kosten toezicht	54
Bijlage 3	Kostenverdeling totale ZBO begroting 2018	55
Bijlage 4	Afkortingenlijst	56

1 Inleiding

Risico's en uitdagingen voor de Nederlandse financiële sector manen instellingen voortdurend alert en wendbaar te zijn. Dit vraagt om solide en integere financiële instellingen die nu en in de toekomst hun verplichtingen en toezeggingen nakomen. DNB maakt zich sterk voor een dergelijk solide en betrouwbaar financieel stelsel. De Nederlandse economie laat de afgelopen jaren herstel zien en de financiële crisis is definitief achter ons. Als de recente crisis ons iets heeft geleerd, dan is het wel dat we alert moeten blijven op nieuwe risico's. Dat geldt dus niet alleen voor de financiële sector, maar ook voor de toezichthouder.

Om onze toezichtdoelstellingen te bereiken, werkt DNB samen met andere toezichthouders. Het prudentiële toezicht op banken voert DNB uit als partner binnen het SSM, onder eindverantwoordelijkheid van de Europese Centrale Bank. Nationaal zoekt DNB nadrukkelijk de samenwerking op met de AFM, partners binnen het Financieel Expertise Centrum (FEC) en ook andere (markt)toezichthouders.

We kijken en luisteren naar wat er buiten speelt en staan daarbij in verbinding met onze nationale en internationale stakeholders. We hechten aan een open dialoog met onze stakeholders en stellen ons toetsbaar op. Een concept van deze Toezicht Vooruitblik is op 22 september 2017 besproken met vertegenwoordigers uit de verschillende sectoren. De sector gaf aan zich te herkennen in de door DNB geschetste ontwikkelingen en aandachtsgebieden. Waar mogelijk hebben wij aangedragen suggesties overgenomen.

1.1 De ZBO-begroting 2018

De ZBO-begroting van DNB bestaat uit twee componenten te weten de begroting voor de toezichttaak en de begroting voor de resolutietaak en het depositogarantiestelsel (DGS).

De totale ZBO-begroting 2018 bedraagt EUR 176,4 mln.

Tabel 1 Meerjarige begroting per ZBO-taak

EUR miljoen

Meerjarige begroting per ZBO-taak	Budget 2015	Budget 2016	Budget 2017	Budget 2018
Toezicht	152,4	153,4	154,4	157,3
Resolutie en DGS	5,1	5,1	16,0	19,1
Totaal	157,5	158,5	170,5	176,4

1.2 Doelmatigheid en rechtmatigheid

DNB streeft naar doelmatigheid en rechtmatigheid van haar uitgaven.

Naar aanleiding van de aanbevelingen uit het eind september 2017 verschenen Algemene Rekenkamerrapport over Toezicht op banken heeft DNB enkele toezeggingen gedaan op het gebied van doelmatigheid en doeltreffendheid. Het rapport van de Algemene Rekenkamer en de beleidsreactie van DNB zijn te vinden op de website van DNB.

Tevens vraagt DNB de externe accountant om ieder jaar de doelmatige en rechtmatige inzet van financiële middelen te beoordelen en hierover te rapporteren in een verslag van bevindingen

(doelmatigheid) bij de controleverklaring over de verantwoording van de ZBO-taken van DNB (rechtmatigheid). Hiermee geeft DNB tevens invulling aan de verplichting die voortvloeit uit de Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft). Om de doelmatigheid van DNB te toetsen beoordeelt de externe accountant het functioneren van de planning- en control (P&C)-cyclus, waar een verbinding wordt gelegd tussen de doelstellingen van DNB en de daarvoor gemaakte kosten. Daarbij geeft de 'toelichting op de werkelijke kosten ten opzichte van het budget in het verslagjaar' een beeld van de doelmatigheid. Als norm geldt dat meer dan 99 procent van de uitgaven rechtmatig is. In 2015 en 2016 bedroeg dit percentage 99,8 respectievelijk 99,9 procent.

2 Toezicht vooruitblik

2.1 Missie en ambities

DNB heeft als toezichthouder haar missie geconcretiseerd in vijf ambities. De Visie op Toezicht 2018-2022 vormt de middellangetermijnstrategie voor het realiseren van deze ambities. In het voorjaar leggen we verantwoording af over de begroting en de mate waarin deze strategie effect heeft gehad (zie figuur 1).

Figuur 1 Missie en ambities

Onze missie	DNB werkt aan solide en integere financiële instellingen die hun verplichtingen en toezeggingen nakomen.					
Onze ambities	Deze missie is vertaald in de ambitie die DNB met haar toezichttaken wil realiseren. Het toezicht van DNB is maatgevend en gezaghebbend. ¹					
	DNB creëert gezag in de financiële sector door kennis van zaken te tonen en door te laten zien dat DNB streng, maar rechtvaardig toezicht houdt. We zijn aanspreekbaar en transparant door inzicht te geven in onze activiteiten.	Er is blijvende aandacht voor scherpte van de analyse, onder andere door meer kennis uit de markt te halen (aannamebeleid; van buiten naar binnen)	We interveniëren actief in schadelijke ontwikkelingen.	We nemen actief en sturend deel aan internationaal overleg op die onderwerpen waarvan we vinden dat de lat zich op onvoldoende niveau bevindt en we toegevoegde waarde hebben.	Er wordt door DNB actief geanticipeerd op ontwikkelingen in de sector ('ahead of the curve') ten aanzien van bijvoorbeeld marktstructuur, bedrijfsmodellen en innovatie, inclusief duurzaamheidsrisico's, gedrag & cultuurrisico's en integriteitsrisico's.	
	Middellange termijnstrategie					
	Speerpunten Visie op Toezicht 2018-2022 + Meerjarig kostenkader toezicht.					
	Jaarlijkse effectmeting	Key performance indicators 2018.				

¹ Hierbij geldt dat de dienstverlening van DNB modern en kostenbewust is.

2.2 Meerjarenkader 2017-2020 en Toezichtbegroting 2018

Voor de kosten van toezicht is met het ministerie van Financiën een meerjarig kostenkader afgesproken. Dit kader ziet er als volgt uit:

Tabel 2 Meerjarenkader Toezichtkosten DNB 2017-2020

EUR miljoen

	2016	2017	2018	2019	2020
Uitgangspunt toezichtbegroting 2016	153,4	153,4	153,4	153,4	153,4
Efficiencytaakstelling		-2,7	-5,4	-8,1	-10,7
Uitbreiding van taken		2,7	3,9	3,9	3,9
Loonbijstelling 2017		1,7	1,7	1,7	1,7
Prijsbijstelling 2017		0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal basis kader		155,1	153,6	150,9	148,2
Loonbijstelling 2018			2,0	2,0	2,0
Prijsbijstelling 2018			0,6	0,6	0,6
Loon- en prijsbijstelling 2019 en 2020				PM	PM
Flexibele schil voor onvoorziene investeringen		0,0	1,1	2,0	3,0
Kader 2017-2020		155,1	157,3	155,5	153,8

Het kostenkader voor het jaar 2018, gecorrigeerd voor loon- en prijsontwikkeling en inclusief flexibele schil van EUR 1,1 mln, is EUR 157,3 mln.

2.2.1 Begroting Toezicht 2018

De totale begrote toezichtkosten komen op kader uit en bedragen in 2018 EUR 157,3 mln. Dit is EUR 2,9 mln hoger dan de Toezichtbegroting 2017 ad EUR 154,4 mln. De Toezichtbegroting 2017 is EUR 0,7 mln lager dan het kader voor 2017 (EUR 155,1).

Intensiveringen bij toezicht

Belangrijke ontwikkelingen in de markt maken het noodzakelijk voor DNB om hierop in te spelen. Zo intensificeert DNB de aandacht voor innovatie en Fintech en wordt het toezicht op informatiebeveiligingsrisico's bij onder toezicht staande instellingen versterkt. Daarbij wordt extra capaciteit ingezet voor de beoordeling van rente- & kredietrisico's en interne modellen. Tevens werkt DNB aan een moderne informatievoorziening voor Toezicht, zoals het Digitaal Loket Toezicht waarmee DNB een transparanter, efficiënter en gebruiksvriendelijker communicatiemiddel biedt voor de financiële instellingen. Bovendien kan DNB dankzij het Digitaal Loket Toezicht met de bestaande capaciteit meer aanvragen afhandelen.

Voor de dekking van de intensiveringen bij On-site Toezicht met betrekking tot rente-, krediet-, cybercrime- en outsourcingrisico's wordt de ruimte binnen de flexibele schil ingezet. Ook voor de capaciteitsuitbreiding bij Toezicht voor de uitvoering van informatiebeveiligingsplannen wordt gebruik gemaakt van de flexibele schil.

De overige hierboven genoemde intensiveringen worden binnen de bestaande capaciteit van de toezichtdivisies opgevangen door het zo doelmatig mogelijk inrichten van de processen bij Toezicht.

Daarnaast wordt capaciteit vrijgespeeld doordat het zwaartepunt van de werkzaamheden op enkele projecten, zoals de implementatie van Solvency II, achter de rug is. Ook is het proces van de bestuurderstoetsingen meer risicogebaseerd en prioriteert DNB scherp ten aanzien van de deelname aan internationaal overleg.

DNB brede intensivering en tegenvallers

DNB gaat de komende jaren meer investeren in onder meer informatiebeveiliging (naar Cobitniveau 3), cybersecurity, privacy maatregelen (Europese verordening), datamanagement van DNB zelf en de voorgenomen renovatie van het kantoorpand Westeinde 1. Tevens stijgen de afschrijvingskosten als gevolg van het versneld afschrijven van het kantoorpand Westeinde 1. Verder stijgen de ICT-kosten onder meer als gevolg van een groeiend applicatielandschap dat leidt tot toenemende beheerkosten en kosten van (duurdere) licenties. Deze ontwikkelingen leiden tot een kostenstijging voor de ondersteuning in 2018. Voor een groot deel wordt deze stijging binnen de bestaande capaciteit van DNB opgelost door bewust keuzes te maken en kosten te temporiseren. Daarnaast wordt de stijging deels gefinancierd door de besparingen die zijn gerealiseerd door het intern bedrijf, bijvoorbeeld op het gebied van inkoop en facilitaire ondersteuning, en het herprioriteren van voorgenomen activiteiten.

Samenvattend leiden de hierboven genoemde ontwikkelingen ertoe dat de Toezichtbegroting 2018 weliswaar een stijging laat zien ten opzichte van 2017, maar wel binnen het voor 2018 vastgestelde kader blijft. Hierbij wordt de flexibele schil van EUR 1,1 mln ingezet om een deel van de stijging op

10

te vangen. Het overgrote deel van de kostenstijging als gevolg van intensiveringen wordt binnen de bestaande capaciteit opgevangen.

Invulling taakstelling 2017-2020

Voor de invulling van de taakstelling heeft DNB in 2016 een meerjarig verbeterplan opgesteld voor de modernisering van het Intern Bedrijf (IB2020). Het plan is mede gebaseerd op de resultaten van

een benchmarkonderzoek door een extern bureau. Het doel van het verbeterplan is het creëren van een modern en kostenbewust Intern Bedrijf, waarbij een streefwaarde van 20% kostenreductie in 2020 wordt gehanteerd, ten opzichte van het ijkjaar 2015. De realisatie van deze kostenreductie verloopt niet lineair in de tussenliggende jaren en voor sommige verbeteringen gaan de kosten voor de baten uit. Voorgenomen grote mijlpalen in het kader van

Tabel 3 Kostenverdeling Toezichtbegroting 2018

EUR miljoen

Kostenverdeling Toezichtbegroting	Budget 2015	Budget 2016	Budget 2017	Budget 2018
Directe kosten Toezicht				
Personeelskosten	73,8	77,6	78,5	79,7
Externe inhuur	13,2	8,5	7,3	6,6
Afschrijvingskosten	2,0	1,8	2,0	1,4
Juridische adviezen	7,3	7,4	6,7	5,6
Overige beheerskosten ¹	3,5	3,7	3,3	4,6
Totaal directe kosten Toezicht	99,7	99,0	97,7	97,7
Toegerekende kosten Toezicht				
Ict (oa projecturen, pc's en software)	14,5	16,9	20,3	23,3
Facilitaire diensten (oa huisvesting en werkplekken)	9,0	8,5	8,4	9,1
Overige ondersteuning (oa communicatie, HR, informatiedienst, besturing)	29,1	28,9	28,1	27,1
Totaal toegerekende kosten	52,7	54,3	56,7	59,6
Totaal kosten	152,4	153,4	154,4	157,3

¹ Deze post is inclusief begrote bedragen voor EBA en EIOPA (in 2018 EUR 0,9 mln respectievelijk EUR 0,5 mln).

IB2020 in 2018 zijn bijvoorbeeld de intensivering van contract- en leveranciersmanagement, versterking regie inkoop en de voorbereiding en aanbesteding van de voorgenomen ICT-sourcing. Verder wordt voortdurend kritisch gestuurd op het beperken van de inzet van externe inhuur en het invullen van vrijvallende vacatures.

De stijging van de ICT kosten in 2018 is het gevolg van de toegenomen beheer- en (duurdere) licentiekosten ten opzichte van 2017.

In de toezichtbegroting zijn de begrote bijdragen aan de Europese Toezichthouders EBA en EIOPA opgenomen (EUR 0,9 mln voor EBA en EUR 0,5 mln voor EIOPA). De exacte bijdragen voor Nederland worden eind 2017 bekend.

Tabel 4 Financiering toezichtkosten 2018

EUR miljoen

	Percentage 2018	Begroting 2017	Begroting 2018
Begrote kosten BES-toezicht¹		0,8	1,1
Begrote heffingen eenmalige handelingen		1,5	1,5
Begrote bijdrage Banken		68,7	68,4
Begrote bijdrage overige financiële instellingen			
Pensioenfondsen en premiepensioeninstellingen	36,5%	30,4	31,5
Verzekeraars, niet zijnde zorgverzekeraars	40,9%	34,1	35,2
Zorgverzekeraars	6,8%	5,7	5,9
Betaalinstellingen, clearinginstellingen en elektronischgeldinstellingen	4,2%	3,5	3,6
Beleggingsinstellingen en beleggingsondernemingen	7,2%	6,0	6,2
Trustkantoren	4,4%	3,7	3,8
Totaal begrote bijdrage overige financiële instellingen	100,0%	83,4	86,2
Totaal begroting		154,4	157,3

¹ BES-eilanden: Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

2.2.2 Financiering toezichtkosten

In de begroting 2018 dalen de kosten voor de sector banken met EUR 0,3 mln en stijgen de kosten voor de overige sectoren met EUR 2,8 mln.

In 2018 wordt verwacht dat voor de sector banken in totaal minder inzet van juridisch advies nodig is ten opzichte van het jaar 2017, omdat het SSM voor SI meer uitgekristalliseerd is.

Bij de overige sectoren is een stijging van EUR 2,8 mln. De totale stijging is het gevolg van meer capaciteit op de betaalinstanties als gevolg van PSD2 (IT-risico's, integriteit en markttoegang), intensivering bij de trustsector (integriteit) en de sector verzekeraars (statenbeoordeling, consolidaties, onsite toezicht).

De verdeling van de kosten over de overige sectoren is conform de percentages uit de Wbft.

2.3 Toezichtactiviteiten 2018

De begroting van de toezichttaak is gebaseerd op de eerder uitgebrachte Toezicht Vooruitblik 2018. In deze ZBO-begroting leest u wat het komend jaar de prioriteiten zijn in het toezicht van DNB en welke kosten dit toezicht met zich brengt. Belangrijke startpunten voor het bepalen van deze toezichtagenda zijn de voornaamste risico's en uitdagingen die DNB voor de Nederlandse financiële sector heeft geïdentificeerd en de 'Visie op Toezicht 2018-2022'.

De toezichtprioriteiten voor 2018 zijn geen blauwdruk voor al ons werk in 2018. Het is een aanvulling op onze reguliere toezichtactiviteiten en betreft vooral de belangrijkste aandachtsgebieden en zogenoemde themaonderzoeken. DNB blijft bovendien vanzelfsprekend alert op nieuwe ontwikkelingen: de toezichtwerkzaamheden worden mede bepaald door de actualiteit.

DNB heeft de volgende zes risico's en uitdagingen voor de financiële sector geïdentificeerd:

1. **Gebrek aan verandervermogen**
Wanneer instellingen zich onvoldoende aanpassen aan veranderende omstandigheden, kunnen op termijn het verdienpotentieel en uiteindelijk ook de financiële soliditeit uitgehold raken.
2. **Renteontwikkeling: lage rente & rentestijging**
Zowel een blijvend lage rente als een abrupte rentestijging zijn een risico voor de financiële sector.
3. **Toenemende digitalisering en cyberaanvallen**
De toenemende digitalisering stelt hoge eisen aan de besturing van interne IT-systemen en beheersing van data-gerelateerde operationele risico's. Binnen de brede categorie van IT-gerelateerde risico's wordt cyberrisico gezien als een snel groeiende bedreiging. Cyberrisico onderscheidt zich van andere IT-risico's doordat er sprake is van kwaadwillende externe partijen die zich richten op het stelen, verstoren of wijzigen van (klant)data in IT-systemen.

4. Financieel-economische criminaliteit

De beheersing van integriteitsrisico's, zoals het voorkomen van het (onbedoeld) faciliteren van witwassen, terrorismefinanciering of overtredingen van de sanctieregelgeving, kan beter en daarvoor is aanhoudende aandacht nodig. Instellingen die hierbij (onbedoeld) een faciliterende rol vervullen, kunnen het vertrouwen in en de reputatie van de sector schaden. Instellingen die regels overtreden, riskeren bovendien omvangrijke boetes en schadeclaims en lopen daarmee grote prudentiële risico's.

5. (Geo)politieke onzekerheid

Mondiaal blijven (geo)politieke onzekerheden aanzienlijk, getuige bijvoorbeeld de ontwikkelingen in en rondom het Midden-Oosten en Noord-Korea. Binnen Europa zijn de implicaties van de Brexit nog niet uitgekristalliseerd en zijn er politieke verschuivingen. Deze onzekerheden vormen een risico voor de wereldeconomie en daarmee voor de financiële sector.

6. Implementatie (en onbedoelde effecten) van regelgeving

Sinds de financiële crisis zijn de eisen, intensiteit en de reikwijdte van regulering toegenomen. De eisen maken de financiële sector weerbaarder, maar het kan voor financiële instellingen een uitdaging zijn om (tijdig) aan nieuwe eisen te voldoen. Door de toename van regelgeving is ook het risico gegroeid dat regels onderling strijdig zijn of kan de op handen zijnde uitwerking ervan leiden tot onzekerheid.

2.3.1 Sectoroverstijgende prioriteiten

Gelijktijdig met de Toezicht Vooruitblik publiceerde DNB de 'Visie op Toezicht 2018-2022'. In deze visie zet DNB de koers uit voor het toezicht voor de komende jaren en staan de volgende drie speerpunten centraal:

1. DNB speelt in op technologische vernieuwing
2. DNB stuurt op toekomstgerichtheid en duurzaamheid
3. DNB is streng op financieel-economische criminaliteit

De toezichtorganisatie legt de komende jaren extra focus op voornoemde speerpunten, naast onze reguliere toezichtactiviteiten. In deze paragraaf wordt toegelicht hoe wij in 2018 bij de uitvoering van ons toezicht invulling geven aan deze drie speerpunten.

■ Inspelen op technologische vernieuwing

Technologische vernieuwing heeft impact op de hele financiële sector. De rol van DNB in dezen bestaat eruit dat wij technologische vernieuwing de ruimte geven, zodat een diverse en competitieve financiële sector gewaarborgd blijft en verbeterde dienstverlening kan ontstaan. Technologische vernieuwing kan tegelijkertijd leiden tot een ingrijpende verschuiving in de bedrijfsmodellen van instellingen. DNB stuurt om die reden in haar toezicht op toekomstgerichte en houdbare bedrijfsmodellen. Toegenomen digitalisering veroorzaakt ook nieuwe risico's: de kwetsbaarheid voor cybercriminaliteit neemt toe, nieuwe spelers schudden het financiële landschap op en de keten van dienstverlening raakt in toenemende mate versnipperd.

DNB blijft zich inspannen om ook de eigen toezichtaanpak aan te laten sluiten bij het nieuwe speelveld, door over de juiste middelen, expertise en vaardigheden te beschikken. De impact van technologische vernieuwing op de financiële sector en de vertaling hiervan naar het toezicht is nader toegelicht in de Visie op Toezicht 2018-2022. Hieronder volgt een toelichting op hoe wij in 2018 ruimte willen geven aan kansen en inzetten op een betere beheersing van risico's.

Ruimte voor kansen

Met de InnovationHub bieden de AFM en DNB sinds 2016 gezamenlijk ondersteuning bij vragen over toezicht en bijbehorende regelgeving rond innovatieve financiële producten en diensten. Ook zijn de AFM en DNB gestart met het initiatief 'Maatwerk voor Innovatie'. Wanneer een financiële onderneming bij het in de markt zetten van een innovatief concept redelijkerwijs niet kan voldoen aan bepaald beleid, wet- of regelgeving, kijken we nadrukkelijk naar de ruimte die de wetgever biedt bij de naleving van de regels. Ook wordt bestaand beleid opnieuw bekeken en zo nodig aangepast. In 2018 worden de InnovationHub en Maatwerk voor Innovatie verder ontwikkeld om mee te blijven groeien met nieuwe ontwikkelingen.

Risico's beheersen: informatiebeveiliging

Technologische vernieuwing en toenemende digitalisering vergroten de kwetsbaarheid van de financiële sector op het gebied van de bedrijfsvoering, via cybercrime. De toegenomen digitalisering en de onderlinge afhankelijkheden in de financiële keten, maken dat cyberrisico's de financiële stabiliteit kunnen raken. De impact van een mogelijke aanval op de

vertrouwelijkheid, integriteit of beschikbaarheid van data is daarom groot. Data kan openbaar worden of vertrouwelijke gegevens kunnen in verkeerde handen vallen. Tegelijkertijd ontwikkelen cyberaanvallers zich, waardoor aanvallen steeds complexer worden. In het verleden richtten aanvallers zich vooral direct tot fraude via klanten. Steeds vaker richten geavanceerde aanvallers zich op financiële instellingen zelf en op de keten van financiële instellingen in plaats van op specifieke producten of kanalen. Indien de bedrijfsvoering of de dienstverlening door een cyberaanval stopt, kan dit impact hebben op andere financiële instellingen in de keten. De totale impact kan groot zijn en binnen de brede categorie van IT-gerelateerde risico's wordt cyberrisico gezien als snelgroeiende bedreiging. Zorgen over adequaatheid van de interne technologische systemen en onzekerheid over de gevolgen van cyberaanvallen spelen hierbij een rol. DNB heeft toenemende digitalisering en cyberaanvallen dan ook als een van de grote risico's geïdentificeerd voor 2018. En ook internationaal is er steeds meer aandacht voor dit onderwerp.

DNB wil bereiken dat financiële instellingen hun niveau van beheersing van cyberrisico's verhogen. Dit geldt voor alle financiële sectoren. Al meerdere jaren voeren wij onderzoeken uit bij financiële instellingen naar de beheersing van risico's ten aanzien van informatiebeveiliging. Dit zetten we in 2018 voort. Over de exacte planning van onderzoeken wordt u nader geïnformeerd.

Naast onderzoeken brengt DNB het belang van het beheersen van cyberrisico bij financiële instellingen onder de aandacht, bijvoorbeeld door seminars en

ronde tafels te organiseren met betrokkenen en door voorlichting en nadere *guidance*. Een seminar voor verzekeraars en pensioenfondsen zal bijvoorbeeld plaatsvinden op 18 januari 2018.

■ Toekomstgerichtheid en duurzaamheid

Het tempo waarmee veranderingen in de financiële sector zich voordoen, wordt steeds hoger. Het is belangrijk dat deze veranderingen niet schoksgewijs en ongecontroleerd plaatsvinden, opdat de stabiliteit van het financiële stelsel blijft gewaarborgd.

Toekomstgerichtheid vraagt om tijdige strategische besluitvorming en het vermogen van financiële instellingen om snel in te spelen op economische, technologische en politieke ontwikkelingen. Financiële instellingen die niet tijdig in staat zijn om te veranderen, kunnen in problemen komen.

Verandervermogen

Toekomstgerichtheid vraagt van financiële instellingen dat zij zich een goed beeld vormen van de wijze waarop deze ontwikkelingen hen raken. Op basis daarvan kunnen instellingen realistische strategische besluiten nemen die bijdragen aan duurzaamheid van de instelling, zowel vanuit het oogpunt van financiële prestaties en risico's als vanuit het oogpunt van een integere bedrijfsvoering.

Vaak bestaat een gevoel van urgentie en is de bereidheid om te veranderen aanwezig. Essentieel is dat financiële instellingen ook de vaardigheden hebben om de vereiste veranderingen te identificeren en vervolgens op succesvolle wijze te implementeren. Zowel in het bedrijfsmodel en de organisatie als in de cultuur. De oorzaak van

een gebrek aan verandervermogen kan liggen aan een onduidelijke verandervisie, een gebrek aan zichtbaarheid van de top van de organisatie als eigenaar van de verandering of een onduidelijke vertaling van visie naar concreet gedrag. Ook kan de attitude van bestuurders een oorzaak zijn, als zij zich bijvoorbeeld te veel richten op hetgeen op korte termijn het meest urgent is. Het gevolg kan zijn dat instellingen noodzakelijke veranderingen niet of niet tijdig doorvoeren. Dit heeft implicaties voor de financiële gezondheid of de integriteit van die instellingen op langere termijn.

DNB wil bereiken dat financiële instellingen in staat zijn om veranderingen tijdig te identificeren en succesvol door te voeren. Op basis van een methodiek die de DNB samen met de AFM heeft ontwikkeld, onderzoekt DNB in 2018 bij acht verschillende soorten financiële instellingen het verandervermogen. De focus zal liggen op financiële instellingen die op de drempel van een belangrijke verandering staan, dan wel een belangrijke wijziging hebben ingezet. De resultaten van het onderzoek koppelt DNB in ieder geval terug aan de in het onderzoek betrokken instellingen, en mogelijk ook sectorbreed.

Klimaatrisico

Financiële instellingen moeten in toenemende mate rekening houden met de risico's die gepaard gaan met klimaatverandering en de overgang naar een klimaatneutrale economie. Dit is de conclusie van een onderzoek van DNB naar de impact van klimaatrisico's op de Nederlandse financiële sector.¹ Voor klimaat onderscheiden we twee risicocategorieën:

- 1 fysieke risico's door klimaatgerelateerde schade zoals storm, hagel en overstroming; en
- 2 transitierisico's als gevolg van het omschakelingsproces naar een klimaatneutrale economie.

Deze impact is veelzijdig en dient zich steeds nadrukkelijker aan, ook in de financiële sector. DNB gaat klimaatrisico's daarom steviger verankeren in haar toezicht met als uiteindelijke doel om duurzame financiële stabiliteit te bewerkstelligen. In 2018 zal DNB een aantal vervolgstappen zetten om klimaatrisico's verder te verankeren in haar toezichtaanpak. We zullen klimaatrisico's waar relevant opnemen in beoordelingskaders en deze agenderen voor gesprekken met onder toezicht staande instellingen. Daarnaast werken we aan de implementatie en verdere ontwikkeling van klimaatstresstesten. Zo voeren we momenteel al een klimaatgerelateerde stresstest uit bij schadeverzekeraars en werken we intern aan een stresstest voor transitierisico's, waarbij gekeken wordt naar de gevolgen van een energietransitie op de sector als geheel.

Staartrisiko's

Een financiële crisis komt vaak uit onverwachte hoek. Relevante signalen zijn onvoldoende, te laat of zelfs helemaal niet opgepikt. Deze risico's, waarvan de kans als relatief klein wordt beschouwd of die zelfs geheel over het hoofd worden gezien, maar waarvan de impact potentieel groot is op financiële instellingen of het financiële systeem als geheel, worden ook wel aangeduid als staartrisiko's.

DNB wil een beter beeld krijgen van de mogelijkheden van financiële instellingen om tijdig en scherp staartrisiko's te signaleren. Hiervoor inventariseren en analyseren we methodologieën waarmee staartrisiko's worden gesignaleerd. We doen dit door hierover in gesprek te gaan met de sector en experts. DNB informeert gedurende het jaar de sector over de voortgang van het project en zal de resultaten van het project publiceren in een rapport.

Onbedoelde effecten van regulering

Sinds de financiële crisis zijn de eisen, intensiteit en reikwijdte van regulering fors toegenomen. Het directe effect van de hogere eisen is dat de financiële sector weerbaarder is geworden. Tegelijkertijd neemt ook de kans op indirecte effecten toe, die onbedoeld de prudentiële risico's voor de financiële instellingen en/of het systeem vergroten.

In 2017 is DNB gestart met een onderzoek naar onbedoelde effecten van regulering. Onderzocht wordt of regulering onbedoeld de prudentiële risico's voor de financiële instellingen vergroten. Specifiek wordt antwoord gezocht op de volgende vragen:

- In hoeverre leiden veranderingen in kapitaaleisen tot aanpassingen in de activiteiten van instellingen?
- In hoeverre leidt regeldruk tot verminderde aandacht voor de strategie en het risicobeheer van instellingen?
- In hoeverre heeft regulering gevolgen voor de markttoegang en de marktordening?
- In welke mate kan het toezicht proportioneler worden ingericht?

¹ Rapport DNB 'De Nederlandse financiële sector veilig achter de dijken?' oktober 2017
<https://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/dnbulletin-2017/dnb363837.jsp>

De onderzoeksuitkomsten verwacht DNB begin 2018 te publiceren, inclusief nadere adviezen voor het verder optimaliseren van regelgeving. De sector wordt over de uitkomsten van het onderzoek en de adviezen geïnformeerd.

■ Streng op financieel-economische criminaliteit

Het derde speerpunt uit de Visie op Toezicht 2018-2022 ziet op financieel-economische criminaliteit. Financiële instellingen vervullen een sleutelrol in het voorkomen van witwassen, corruptie, financiering van terrorisme, handel met voorwetenschap, niet naleven van sancties, belastingontduiking en ander crimineel gedrag.

DNB stuurt erop dat financiële instellingen zelf de verantwoordelijkheid nemen voor het kunnen waarborgen van een integere bedrijfsvoering en het voorkomen van betrokkenheid bij financieel-economische criminaliteit. Instellingen laten op dit punt verbetering zien, maar sectorbreed is meer inspanning nodig. De toezichtpraktijk toont te vaak aan dat wettelijke vereisten nog te mechanisch en minimalistisch worden toegepast en nageleefd. DNB verwacht dat de eindverantwoordelijkheid voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving duidelijker bij het bestuur wordt belegd, en dat beheersmaatregelen sterker verankerd zijn in de organisatie.

In het toezicht zetten wij in op het versterken van de verdedigingslijnies en hanteren wij een risico-gebaseerde benadering. Hierbij speelt data-analyse

een steeds belangrijkere rol, bijvoorbeeld voor het onderhouden van risicoprofielen voor sectoren en instellingen. De komende jaren willen we het gebruik van technologische innovaties verder verkennen en uitbreiden. DNB moedigt ook de sector aan om (technologische) innovaties in te zetten om te komen tot effectievere en efficiëntere inrichting van de integere bedrijfsvoering. Ook is het van belang dat financiële instellingen alert zijn op financieel-economische criminaliteitsrisico's van virtuele valuta. Bij witwassen en terrorismefinanciering constateren opsporingsdiensten in toenemende mate het gebruik van virtuele valuta.

De onderwerpen waar wij in 2018 specifiek aandacht aan besteden vindt u hieronder toegelicht.

Voorbereiden op veranderende wet- en regelgeving

De komende tijd zijn veel wijzigingen voorzien van wet- en regelgeving op het terrein van financieel-economische criminaliteit en de integere bedrijfsvoering van financiële instellingen. Voorbeelden van omvangrijke wijzigingen zijn de implementatie van de Europese Vierde Anti Witwasrichtlijn² in Nederlandse wetgeving en de introductie van een vernieuwd wettelijk kader voor trustkantoren. De wijzigingen vragen om een groot absorptievermogen van de financiële sector en een proactieve houding bij het implementeren en naleven van de nieuwe vereisten. DNB wil bereiken dat financiële instellingen anticiperen op de aanstaande wijzigingen van wet- en regelgeving en adequate maatregelen nemen om tijdig aan de eisen voldoen.

² Richtlijn 2015/849 van het Europees parlement en de Raad van 20 mei 2015 inzake de voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld of terrorismefinanciering, tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012 van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijn 2005/60/EG van het Europees Parlement en de Raad en Richtlijn 2006/70/EG van de Commissie (PbEU 2015 L 141/73).

Wij informeren u via sectorbrieven en DNB nieuwsberichten over de ontwikkelingen en voorziene inwerkingtreding van relevante regelgeving. Zo nodig geven wij (sectorspecifieke) voorlichting over de impact van de wijzigingen. Ook organiseren we bijeenkomsten om met financiële instellingen in gesprek te gaan over de belangrijkste veranderingen voor de sector en de verwachtingen van DNB omtrent implementatie.

Vanaf inwerkingtreding van wijzigingen van wet- en regelgeving worden financiële instellingen geacht aan de nieuwe eisen te voldoen. De naleving zal dan ook door DNB worden onderzocht. Hoe en wanneer wij aan onderzoek invulling geven, daarover wordt u geïnformeerd.

Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) in de praktijk

De SIRA van financiële instellingen vormt de basis voor het waarborgen van een integere bedrijfsvoering en het voorkomen van betrokkenheid van financiële instellingen bij financieel-economische criminaliteit. Van instellingen wordt verwacht dat zij op basis van de geïdentificeerde risico's beleid opstellen en adequate maatregelen nemen om de risico's te beheersen.

In de voorgaande jaren hebben we in het toezicht nadrukkelijk cross-sectoraal aandacht besteed aan de SIRA van financiële instellingen. Dit is gedaan door onderzoek te verrichten naar de kwaliteit van de SIRA van instellingen en door *guidance* te verstrekken over de opzet van de SIRA c.q. de formulering van een *integrity risk appetite*. De resultaten uit onderzoeken in 2016 en 2017 laten

zien dat er nog ruimte voor verbetering is en hebben bij een aantal instellingen geleid tot handhaving. Te vaak wordt door DNB vastgesteld dat er sprake is van een discrepantie tussen de SIRA in opzet aan de ene kant en de invulling van de integere bedrijfsvoering en de poortwachtersfunctie in de praktijk aan de andere kant.

In 2018 legt DNB dan ook het zwaartepunt in het toezicht op de manier waarop instellingen de uitkomsten van hun SIRA laten doorwerken in de praktijk, zowel qua risicoafweging als qua getroffen beheersmaatregelen. DNB richt zich daarbij op de belangrijkste risico's die samenhangen met het specifieke profiel van de geselecteerde instellingen. Waar relevant werken we bij dit onderzoek samen met FEC-partners.

Het onderzoek richt zich op alle onder toezicht staande sectoren. Op basis van risicoprofielen bepaalt DNB per sector welke risico's en welke financiële instellingen bij het onderzoek betrokken worden. Naast het beoordelen van documentatie zoals de meest recente SIRA, zal ook onderzoek ter plaatste worden uitgevoerd om de feitelijke werking van het beheersingskader te toetsen.

Terrorismedfinanciering en sanctieschendingen

Diverse geopolitieke conflicten en reële terreurdreiging vragen om maximale inzet van de financiële sector om betrokkenheid bij terrorismefinanciering en overtreding van de Sanctiewet 1977 te voorkomen. Daarbij wordt van financiële instellingen verlangd dat zij een adequaat transactiemonitoringsysteem hebben, dat tijdig ongebruikelijke transacties detecteert en waar

relevant melding van maakt. In onderzoeken die de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden, zijn forse tekortkomingen geconstateerd in de maatregelen die instellingen nemen om deze risico's te beheersen en tijdig te kunnen voldoen aan de meldplicht.

DNB wil bereiken dat financiële instellingen zich verder ontwikkelen en een belangrijke bijdrage leveren aan het voorkomen van betrokkenheid bij terrorismefinanciering en het ondermijnen van financiële sancties.

In 2018 onderzoeken wij cross-sectoraal:

- Hoe gaan instellingen om met het risico op betrokkenheid bij terrorismefinanciering?
- In welke mate maken instellingen adequaat gebruik van indicatoren om terrorismefinanciering te identificeren en waar relevant te melden?³
- Zijn de beheersmaatregelen ten aanzien van naleving van de Sanctiewet 1977 en aanverwante wet- en regelgeving toereikend?

Voor deze onderzoeken maken wij gebruik van conclusies uit eerdere onderzoeken naar deze thema's.

2.3.2 Banken

Exceptioneel monetair beleid, de lage rentestand en technologische vernieuwingen hebben impact op de winstgevendheid en daarmee op de houdbaarheid van bedrijfsmodellen van banken. Het vraagt van banken alertheid om tijdig op veranderingen te anticiperen. Daarbij komt dat de omgeving

waarbinnen banken opereren in beweging is door geopolitieke ontwikkelingen, waarvan de Brexit een sprekend voorbeeld is. Wat de exacte impact van de Brexit zal zijn op de bankensector is nog ongewis, wel werpt het zijn schaduw vooruit doordat banken met zetel in het VK activiteiten verplaatsen naar het Europese continent.

Europees Banktoezicht

De ECB is sinds 4 november 2014 binnen het Single Supervisory Mechanism (SSM) eindverantwoordelijk voor het prudentiële toezicht op alle banken binnen het eurogebied. Het toezicht op de significante banken (SI's) voeren de ECB en DNB gezamenlijk uit. Het toezicht op de minder significante banken (LSI's) voert DNB onder supervisie van de ECB uit. De SSM-agenda is leidend voor het prudentieel banktoezicht, ook voor LSI's. De SSM-agenda voor 2018 wordt naar verwachting in december 2017 gepubliceerd en DNB zal deze onder de aandacht brengen van Nederlandse banken. Aandachtsgebieden in de agenda zullen onder andere zijn de toekomstbestendige winstgevendheid van bedrijfsmodellen, kredietrisico's bij geconcentreerde portefeuilles en niet-presterende leningen, risicomanagement aan de hand van interne modellen, SSM-brede stresstest en de operationele voorbereidingen op Brexit.

Invloed van lage rente

In het toezicht blijft lage rente een onderwerp van aandacht. De grote banken in Nederland hebben zich in de afgelopen jaren goed teweer kunnen stellen tegen de druk van de lage renteniveaus op

³ DNB verwijst in dit verband ook naar recent uitgebrachte *guidance* voor het effectief uitvoeren van transactiemonitoring.

hun winsten. Uit onderzoek van DNB is gebleken dat de ruimte om de winst op peil te houden echter afneemt. Bijvoorbeeld wanneer oude hypotheekportefeuilles met relatief hoge marges worden vervangen door nieuwe hypotheekleningen met lagere marges.

Inwerkingtreding PSD 2 heeft impact op de bankensector

Een van de doelen van PSD 2 is innovatie in de markt te bevorderen. Het biedt banken, maar ook andere (technologische) ondernemingen, kansen om technologische vernieuwingen door te voeren en nieuwe producten en diensten in de markt te zetten. Bijvoorbeeld de rekeninginformatiedienst. Naast de kansen die PSD 2 biedt, stelt PSD 2 ook verscherpte eisen aan beveiliging en authenticatie en ten aanzien van het melden van incidenten in het betalingsverkeer.

Banken zullen voor inwerkingtreding van PSD 2 operationele veranderingen moeten doorvoeren. In het toezicht zullen we in het kader van de beheerste bedrijfsvoering en *business continuity* management aandacht besteden aan deze nieuwe eisen.

Herbeoordeling interne modellen

Om te komen tot harmonisatie van het toezicht op interne modellen alsook een hogere kwaliteit van deze modellen, is het SSM in 2017 gestart met de uitvoering van TRIM (Targeted Review of Internal Models) project. Hiervoor vinden on-site onderzoeken plaats bij de betrokken instellingen. In 2017 zijn de *retail* modellen bekeken en het onderzoek loopt nog door in 2018. In de eerste helft van 2018 vinden onderzoeken plaats naar corporate

SME-modellen, en in de tweede helft van 2018 wordt gestart met onderzoeken naar *wholesale* modellen. De resultaten worden teruggekoppeld aan betrokken instellingen. Naar verwachting wordt het TRIM-project eind 2019 afgerond,

Kredietrisico

Naast het TRIM-project, voert het SSM ook kredietrisico onderzoeken uit. Het in 2017 gestarte onderzoek naar de kwaliteit van leningen van Nederlandse banken aan het MKB op basis van een *Asset Quality Review* loopt door in 2018. De onderzoeksresultaten worden medio 2018 bekend. Naar verwachting start het SSM eind 2017 met een onderzoek naar de kredietrisico's bij scheepvaartportefeuilles.

Stresstest banken

In 2018 vindt weer de tweejaarlijkse bankenstress-test plaats bij 'Significant Institutions' (SI's), die door de Europese Banken Autoriteit (EBA) wordt gecoördineerd. Het doel van de exercitie is de weerbaarheid van de banken voor verslechterde marktomstandigheden te beoordelen en daardoor mogelijke pijnpunten en kwetsbaarheden van financiële instellingen bloot te leggen. De uitkomsten van de stresstest worden meegenomen in het zogenoemde *Supervisory Review and Evaluation Process* (SREP).

Financieel-economische criminaliteit

Toezicht op het voorkomen van financieel-economische criminaliteit en op de integere bedrijfsvoering van banken is onderdeel van de nationale taak van DNB. Het maakt geen onderdeel uit van het SSM. DNB maakt per

SI een toezichtprogramma voor de naleving van de relevante wet- en regelgeving, het toezichtprogramma is afgestemd op het specifieke risicoprofiel van de SI. Begin 2018 communiceren wij de toezichtprogramma's aan de SI's. Het doel van de programma's is met name om het bestuur aan te spreken op haar verantwoordelijkheid voor

het borgen van de integere bedrijfsvoering, alsmede het versterken van de compliance-functie ten aanzien van de beheersing van risico's die verbonden zijn met financieel-economische criminaliteit. Op LSI's blijft DNB in dit kader toezicht uitoefenen op intensieve, risicogebaseerde wijze, zowel sectorbreed als instellingsspecifiek.

Tabel 5 Deelbegroting toezichtactiviteiten banken

EUR miljoen

Banken ¹	2014	2015	2016	2017	2018
Uitvoerende activiteiten SI's					
Integriteitstoezicht		-	1,5	1,4	1,2
Off-site toezicht		-	13,3	12,7	12,8
On-site toezicht		-	6,1	7,2	7,3
Overige activiteiten		27,2	2,4	2,3	2,4
Totaal uitvoerende activiteiten SI's		27,2	23,3	23,5	23,6
Uitvoerende activiteiten LSI's					
Integriteitstoezicht		-	1,8	1,7	1,2
Off-site toezicht		-	6,1	6,4	5,9
On-site toezicht		-	2,0	2,7	3,5
Overige activiteiten		12,3	2,2	2,3	2,3
Totaal uitvoerende activiteiten LSI's		12,3	12,0	13,0	12,9
Totaal uitvoerende activiteiten SI's en LSI's	31,6	39,6	35,2	36,5	36,4
Totaal toezichtbrede activiteiten SI's en LSI's ²	8,3	8,0	9,3	7,9	7,2
Totaal ondersteunende activiteiten SI's en LSI's	21,4	22,3	23,5	24,9	25,6
Totaal begroting	61,3	69,9	68,0	69,3	69,2

¹ Omdat het SSM eind 2014 in werking is getreden, is een opsplitsing naar LSI's en SI's niet mogelijk voor het jaar 2014. Naar aanleiding van SSM is de onderverdeling van uitvoerende activiteiten in 2015 aangepast.

SI = Significant Institution / LSI = Less Significant Institution

² Onder 'toezichtbrede activiteiten' vallen beleid, juridische advisering en externe communicatie.

2.3.3 Verzekeraars

Het verdienmodel van de verzekeringssector is afgelopen jaren onder druk komen te staan. Oorzaken hiervoor liggen in de lage-rente-omgeving, dalende premievolumes, technologische ontwikkelingen en grote concurrentie in een markt die op onderdelen verzadigd is. Het waarborgen van een blijvend dienstbare en financieel solide verzekeringssector vraagt om extra inspanning van verzekeraars en om fundamentele keuzes. De belangrijkste ontwikkelingen en uitdagingen voor de verzekeringssector hebben wij eind 2016 toegelicht in de 'Visie op de toekomst van de Nederlandse verzekeringssector'.⁴ De analyses in dit rapport zijn onverkort actueel.

Veel verzekeraars zijn aan de slag gegaan met het werken aan toekomstbestendige bedrijfsmodellen. Een verdere en versnelde versterking van het verandervermogen van verzekeraars blijft noodzakelijk om tijdig in te kunnen spelen op ontwikkelingen. Van verzekeraars wordt, net als andere sectoren, verwacht dat zij de impact van maatschappelijke ontwikkelingen vertalen naar hun bedrijfsmodel. Politiek-juridische en sociaal-culturele trends en vergrijzing brengen nieuwe risico's met zich mee, veranderen de reeds verzekerde risico's, stimuleren de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten en kunnen zo de werkwijze van verzekeraars beïnvloeden. Klimaatverandering is een andere ontwikkeling die de aandacht verdient. Het heeft zijn weerslag op de verzekerbare risico's én de beleggingen van verzekeraars.

Het toezicht van DNB zal in 2018 dan ook in het bijzonder gericht zijn op het belang van een sterke financiële positie van verzekeraars en op de vraag of verzekeraars zich voldoende klaar maken voor de toekomst. DNB besteedt hier in het reguliere toezicht aandacht aan en daarnaast specifiek in de onderzoeken die hieronder worden toegelicht. Vanwege het mogelijke claimrisico verbonden aan beleggingsverzekeringen ziet DNB er bovendien verder onverminderd op toe dat verzekeraars met beleggingsverzekeringen hun verplichtingen kunnen nakomen.

Ook de zorgverzekeringssector wordt geconfronteerd met uitdagingen, bijvoorbeeld demografische en politieke ontwikkelingen en medische vernieuwingen. Eind 2017 publiceren wij een visie op de zorgverzekeringssector, waarin wij dieper ingaan op deze ontwikkelingen en beleidsaanbevelingen doen aan zorgverzekeraars, toezichthouders en beleidsmakers om financiële risico's bij zorgverzekeraars te beperken. Aan deze beleidsaanbevelingen geven wij in 2018 opvolging.

Kansen en risico's van *insurtech*

De impact van technologische innovatie op de verzekeringsbranche – *insurtech* – is groot. Voor het toekomstbestendig maken van verdienmodellen is het ook essentieel dat verzekeraars gebruik maken van de mogelijkheden die technologieën bieden. Bijvoorbeeld de mogelijkheden om het gebruikersgemak en de klantgerichtheid te vergroten, en de transitie in gang te zetten naar

⁴ De Visie op de toekomst van de Nederlandse verzekeringssector is te raadplegen op de website van DNB: <https://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archieff/persberichten-2016/dnb350192.jsp>

een meer datagedreven organisatie en een meer flexibele en kostenefficiënte bedrijfsvoering.

DNB wil bereiken dat verzekeraars op een verantwoorde wijze omgaan met de risico's en kansen die voortvloeien uit insurtech. In 2017 is DNB gestart met een analyse om een helder beeld te krijgen van de invloed van technologieën op de strategie en toekomstbestendigheid van verdienmodellen in de verzekeringssector. Voorlopige bevindingen duiden erop dat op korte termijn *insurtech*-ontwikkelingen vooral complementair zijn aan het huidige verdienmodel, maar dat de impact op middellange termijn meer disruptief kan zijn.

In 2018 vervolgt DNB het onderzoek met risicomitigerende acties die nodig zijn om te borgen dat de sector ook op de middellange en lange termijn op een passende wijze omgaat met *insurtech*-ontwikkelingen. DNB zal verzekeraars vragen om hun strategie, bedrijfsvoering en organisatie zodanig in te richten dat zij op verantwoorde wijze omgaan met de risico's en kansen die voortvloeien uit *insurtech*. Het verandervermogen van verzekeraars krijgt hierbij in het bijzonder de aandacht. Over de nadere invulling van de vervolgarties en de tijdsplanning wordt de sector nog geïnformeerd via de Nieuwsbrief Verzekeren.

Inzicht in vaststellen *Net Capital Generation*

Voor zowel verzekeraars als marktanalisten is 'kapitaalgeneratie' (NCG) een belangrijk begrip. Verzekeraars geven door middel van NCG aan hoe hun kapitaalspositie zich ontwikkelt. NCG kan een belangrijke rol spelen in het kapitaal- en dividendbeleid en bij fusies en overnames.

Inzicht in de wijze waarop NCG wordt vastgesteld, en de daarbij bijbehorende onzekerheden, kan zowel de verzekeraar als DNB helpen een goed beeld te krijgen van de toekomstige financiële positie van de verzekeraar.

DNB constateert dat verzekeraars verschillende definities van het begrip NCG gebruiken. Om meer inzicht te krijgen in de precieze berekeningswijze per verzekeraar doen wij, voorzover wij nog niet over de informatie beschikken, in 2018 een uitvraag bij verzekeraars. Wij onderzoeken of de manier waarop verzekeraars in hun beleid omgaan met NCG prudentiele risico's kan opleveren. Hiervoor kijken wij naar de precieze berekeningswijze per verzekeraar, welke rol NCG speelt in het beleid van de verzekeraar, hoe verwachting en realisatie gereconcilieerd worden en hoe wordt omgegaan met onzekerheden in de hoogte van de NCG. De bevindingen koppelt DNB terug aan de sector.

Inzicht in technische voorzieningen en ervaringssterfte

De onder druk staande solvabiliteit van leven- en uitvaartverzekeraars vergroot het belang om de technische voorzieningen nauwkeurig te schatten. Een verborgen tekort in de technische voorzieningen kan de solvabiliteit van een verzekeraar immers verder uithollen. Belangrijke elementen die de technische voorzieningen bepalen, zijn de gehanteerde sterftetafel en ervaringssterfte.

DNB wil meer inzage in de technische voorzieningen, met in 2018 extra aandacht voor de inschatting van de ervaringssterfte. Op langere termijn is het beoogd effect dat verzekeraars – voor zover dat

24

nog niet het geval is – de ervaringssterfte correct inschatten binnen de inherente onzekerheid en dat er voldoende rekening wordt gehouden met deze onzekerheid. Hierdoor neemt de onzekerheid af in de grootte van de technische voorziening en daarmee ook de onzekerheid in de financiële soliditeit van de verzekeraar.

DNB onderzoekt bij een selectie van leven- en uitvaartverzekeraars of de ervaringssterfte consistent en op basis van realistische aannames wordt geschat, of deze achteraf wordt getoetst en wat de onzekerheid is. Terugkoppeling vindt uiteraard plaats aan de onderzochte verzekeraars, en ook aan de sector.

Invulling compliance-functie

De wetgeving stelt eisen aan de inrichting van de sleutelfunctie compliance. Een effectieve compliance-functie is van belang bij beheersing van de risico's, bijvoorbeeld ten aanzien van financieel-

economische criminaliteit en misleidende verkoop van producten. In 2015 heeft DNB een onderzoek uitgevoerd naar de inrichting van sleutelfuncties, waaronder de compliance-functie. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de positionering van de compliance-functie ten opzichte van de raad van bestuur en het formaliseren van het zogenoemde compliance charter belangrijke aandachtspunten waren.

DNB wil in 2018 meer inzage krijgen in de werking van de compliance-functie bij verzekeraars en of de aandachtspunten die uit het onderzoek van 2015 naar voren kwamen adequaat zijn geadresseerd. DNB onderzoekt daarom on-site bij een selectie van 5 à 6 verzekeraars in hoeverre de inbedding van de compliance-functie voldoet aan de wettelijke vereisten en verbeteringen zijn doorgevoerd. Voor het beoordelingskader en de selectie van verzekeraars wordt input gevraagd aan de AFM. DNB koppelt de bevindingen van het onderzoek terug aan de sector.

Tabel 6 Deelbegroting toezichtactiviteiten verzekeraars

EUR miljoen

Verzekeraars	2014	2015	2016	2017	2018
Uitvoerende activiteiten	22,6	22,0	21,6	20,3	20,1
Toezichtbrede activiteiten ¹	3,2	3,4	5,0	5,0	5,1
Ondersteunende activiteiten	15,1	14,0	14,3	14,7	15,7
Totaal begroting	40,8	39,4	41,0	39,9	40,9

¹ Onder 'toezichtbrede activiteiten' vallen beleid, juridische advisering en externe communicatie.

2.3.4 Pensioenfondsen

De financiële positie van veel pensioenfondsen⁵ blijft kwetsbaar. Hoewel sommige pensioenfondsen verbetering van hun financiële positie laten zien, is voor veel fondsen niet uitgesloten dat zij in de toekomst moeten korten op uitkeringen. Bij deelnemers gewekte verwachtingen kunnen hierdoor niet worden waargemaakt. Zowel het op orde brengen van de financiële positie als het dichten van de verwachtingskloof richting deelnemers is essentieel.

De druk op pensioenfondsen om zich aan te passen aan ingrijpende veranderingen en structurele problemen aan te pakken, is groot. De ambitie die pensioenfondsen zichzelf stellen en kenbaar maken aan hun deelnemers moet voldoende realiseerbaar zijn en aansluiten bij de werkelijkheid. Het verlangt dat fondsen werken met een op lange termijn houdbare financiële opzet.

Van pensioenfondsen wordt verwacht dat zij zowel op financieel, operationeel als bestuurlijk vlak voorbereid zijn op wat de toekomst gaat bieden. Voorbereiding is essentieel voor een soepele transitie naar een nieuw pensioenstelsel. De overgang naar een nieuw pensioencontract zal namelijk een ingrijpende verandering zijn. Hoewel het nieuwe stelsel nog vorm moet krijgen, lijkt de overgang onvermijdelijk, omdat de behoefte aan een vernieuwing alleen maar groeit. Het huidige pensioencontract kent grote kwetsbaarheden,

daar het onvoldoende recht doet aan verschillen in risicobehoeftes tussen generaties en niet voldoet aan de behoefte van een steeds meer flexibel wordende arbeidsmarkt.

Met de onderzoeken die wij voor 2018 agenderen, leggen wij extra nadruk op het versterken van de financiële positie van pensioenfondsen en het anticiperen op toekomstige veranderingen. Daarnaast zal DNB in 2018 ook toezichtactiviteiten uitvoeren om specifieke risico's onder de aandacht te brengen, te identificeren en, waar nodig, te mitigeren. Zowel sectorbreed als bij individuele pensioenfondsen.

Om de toezichtactiviteiten inzichtelijk te maken, stuurt DNB alle pensioenfondsen⁶ een individuele toezichtkalender. Hierin geven we aan welke onderzoeken en/of uitvragen het pensioenfonds in 2018 kan verwachten.

Evenwichtige financiële keuzes dragen bij aan vertrouwen

Een evenwichtige en op lange termijn houdbare financiële opzet van pensioenfondsen is van belang om verwachtingen van deelnemers waar te maken en het vertrouwen te behouden. Een kwetsbare financiële positie betekent een verhoogd risico op korting en een beperkte kans op toeslagverlening. DNB legt in het toezicht daarom de nadruk op twee onderwerpen: pensioenfondsen moeten scherp zijn op hun financiële opzet én zekerstellen

⁵ Deze thema's zijn ook relevant voor premiepensioeninstellingen. De invulling zoals hier weergegeven richt zich specifiek op de pensioenfondsen.

⁶ Met uitzondering van pensioenfondsen in liquidatie.

dat het beleggingsbeleid, voor zowel uitkerings- als premieregelingen, evenwichtig is en op lange termijn houdbaar.

In 2018 geven DNB en de AFM daarmee vervolg aan het thema 'duidelijke verwachtingen' uit 2017. Specifiek wordt gekeken hoe de besluitvorming door het pensioenfonds tot stand komt bij de financiële opzet. Bijvoorbeeld, welke keuzes pensioenfondsen maken in het (duurzaam) beleggingsbeleid en welke uitgangspunten zij hanteren in herstelplannen en bij de haalbaarheidstoets als de premie niet kostendekkend is.

Bij een selectie van pensioenfondsen onderzoekt DNB hiervoor de besluitvorming en vastlegging van herstelplannen, haalbaarheidstoetsen en eventuele kortingen. Samen met de AFM wordt gekeken naar hoe pensioenfondsen hierover communiceren met hun deelnemers en andere stakeholders. De exacte planning van dit onderzoek wordt begin 2018 aan pensioenfondsen gecommuniceerd.

Toekomstgerichtheid

De grote veranderingen die in de omgeving van de pensioenfondsen plaatsvinden, maakt de noodzaak voor fondsen urgent om zich te focussen op de lange-termijn. Ook vereist de wet dat fondsen een visie en strategie hebben en hiervoor risico's identificeren en mitigeren. Een toekomstige ingrijpende verandering is de overgang naar een nieuw pensioenstelsel. Als pensioenfondsen onvoldoende, te laat of niet in staat zijn zich aan te passen aan wijzigende omstandigheden,

ontstaat het risico dat zij de verwachtingen van hun deelnemers niet kunnen waarmaken en daarmee hun bestaansrecht verliezen.

DNB wil bereiken dat pensioenfondsen operationeel, organisatorisch en bestuurlijk wendbaar en weerbaar zijn ten aanzien van mogelijke veranderingen in hun omgeving. Ze hebben een langetermijnfocus en beheersen hun strategische risico's. Zo scheppen ze de voorwaarden om, ook in de toekomst, hun deelnemers adequaat te bedienen.

In 2016 en 2017 onderzocht DNB of pensioenfondsen een visie en strategie hebben, of de strategie wordt geïmplementeerd en of kwetsbaarheden en strategische risico's worden gemitigeerd. In 2018 geven we verdere opvolging aan deze onderzoeken. DNB monitort de implementatie van de strategie door pensioenfondsen en hoe daarbij kwetsbaarheden en risico's worden geadresseerd. Waar nodig spreken we pensioenfondsen aan om stappen te zetten, al dan niet onder druk van een formele maatregel.

Beheerste pensioenuitvoering in een digitaliserende omgeving

Een robuust digitaal administratiesysteem is essentieel voor pensioenfondsen. Bij gebruik van gebrekkige of verouderde systemen ontstaat het risico dat informatie niet digitaal toegankelijk is voor deelnemers of onvoldoende beschermd is tegen IT-risico's als identiteitsfraude of cybercriminaliteit. Dit risico is in het sectoverstijgende hoofdstuk onder technologische vernieuwingen reeds toegelicht.

Ook is het van belang dat (digitale) administratie-systemen flexibel zijn om nieuwe functionaliteiten aan te kunnen bieden. Dit is essentieel ter voorbereiding op een transitie naar een nieuw pensioenstelsel, wat tot aanpassing van de systemen en nieuwe applicaties zal leiden. Uit onderzoek is echter gebleken dat de administratiesystemen in veel gevallen niet voldoen aan de eisen van deze tijd.

DNB wil bereiken dat pensioenfondsen en de pensioenuitvoeringsorganisaties voldoende zijn toegerust om de pensioenadministratie op een beheerste wijze uit te voeren. De in 2017 gestarte inventarisatie naar de uitbesteding van de administratie bij uitvoeringsorganisaties wordt in 2018 afgerond. DNB onderzoekt daarnaast in 2018 ook de kwaliteit van de administratie en monitort de verbetering van informatiebeveiliging bij

individuele pensioenfondsen. Als afsluiting van beide onderzoeken naar dit onderwerp ontwikkelt DNB *guidance* om pensioenfondsen duidelijke handvatten te bieden voor het beheersen van operationele en IT-risico's bij de pensioenadministratie.

Klaar voor IORP II

In 2019 zal de Europese richtlijn IORP II⁷ worden geïmplementeerd in nationale wetgeving. Onderdeel van IORP II zijn de concretere eisen aan de inrichting van de risicomanagerfunctie en sleutelfuncties. Pensioenfondsen worden bijvoorbeeld verplicht een actuariael en internal audit functie in te richten. IORP II kent ook de verplichting voor instellingen met een duurzaam beleggingsbeleid om bij beleggingsbeslissingen rekening te houden met milieu-, sociale en governancefactoren.

Tabel 7 Deelbegroting toezichtactiviteiten pensioenfondsen

EUR miljoen

Pensioenfondsen	2014	2015	2016	2017	2018
Uitvoerende activiteiten	16,5	16,4	14,6	14,3	14,3
Toezichtbrede activiteiten ¹	3,1	3,3	4,1	4,0	3,6
Ondersteunende activiteiten	11,5	11,4	10,7	11,0	11,4
Totaal begroting	31,1	31,1	29,5	29,3	29,3

¹ Onder 'toezichtbrede activiteiten' vallen beleid, juridische advisering en externe communicatie.

⁷ Richtlijn 2016/2341 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (IBPV's), (PbEU L 354/37).

DNB wil bereiken dat pensioenfondsen anticiperen op de vereisten van aanstaande veranderingen in wetgeving en tijdig aan de vereisten kunnen voldoen. Hiervoor geven we voorlichting aan pensioenfondsen over de IORP II-vereisten. Ook wordt bij verschillende pensioenfondsen een uitvraag gedaan naar de huidige opzet en werking van sleutelfuncties, in het bijzonder de risicomangementfunctie. Daarnaast kijken we hoe nieuwe risico's ten aanzien van klimaatverandering onderdeel uitmaken van het beleggingsbeleid. Op basis van de informatie uit deze uitvraag doen we bij een selectie van pensioenfondsen verdiepend on-site onderzoek. De resultaten van het onderzoek koppelen we terug aan de sector.

2.3.5 Beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen

DNB houdt in haar toezicht op beleggings-ondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen in 2018 onverminderd aandacht voor adequate kapitaalbuffers en een gezonde bedrijfsvoering. Hoewel DNB verbetering constateert, blijft versterking van de kapitaalbuffers bij veel ondernemingen en instellingen nodig. Om kapitaaltekorten proactief te mitigeren zal DNB in het reguliere toezicht in 2018 extra aandacht vragen voor het Internal Capital Adequacy Assessment Proces (ICAAP). Bij vastgestelde kapitaaltekorten zal DNB handhavend blijven optreden.

Ook heeft DNB oog voor de kansen en risico's van consolidatie in de sector. Consolidatie kan gedreven worden door druk op het verdienmodel van vermogensbeheerders vanuit de verschuiving naar passief vermogensbeheer, maar ook door het benutten van schaalvoordelen bij kleine of middelgrote instellingen.

In 2017 zijn wij gestart met een onderzoek naar de houdbaarheid van verdienmodellen van beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen. Ook hebben wij een onderzoek uitgevoerd naar liquiditeitsrisico bij opgevoerd beleggingsfondsen, risico's rond outsourcing en IT-risico. De bevindingen van deze onderzoeken worden nader uitgewerkt, wat mogelijk kan leiden tot aanvullende onderzoeken en maatregelen in 2018.

Ontwikkelingen in wet- en regelgeving

Op het gebied van regelgeving verwacht DNB dat de Europese Commissie in 2018 met wetsvoorstellen komt voor een nieuw kapitaalraamwerk voor beleggingsondernemingen. De Europese Commissie zal deze voorstellen baseren op een opinie⁸ van de EBA, dat op 29 september is gepubliceerd. DNB heeft zich zowel bij EBA, als via het Ministerie van Financiën, ingezet voor een passend regelgevend kader. Hierbij streeft DNB naar een kapitaalraamwerk dat meer recht doet aan de

⁸ <http://www.eba.europa.eu/-/eba-issues-opinion-on-the-design-of-a-new-prudential-framework-for-investment-firms>

specifieke risico's van beleggingsondernemingen. Via seminars, nieuwsbrieven en de dialoog met brancheorganisaties zal DNB met de sector in gesprek blijven over de vormgeving van het nieuwe kapitaalraamwerk.

Tevens zal MiFID II in 2018 in werking treden. Een gevolg hiervan is dat per begin 2018 een aantal ondernemingen vergunningplichtig als beleggingsonderneming worden en onder toezicht komen te staan van de AFM en DNB.⁹ Dit zijn bijvoorbeeld handelaren voor eigen rekening die voorheen vrijgesteld waren. Om het proces goed te laten verlopen heeft DNB in 2017 een projectorganisatie ingericht om MiFID II-vergunningaanvragen en bijbehorende vvgb-aanvragen te beoordelen. DNB verwacht tot en met het eerste half jaar van 2018 te werken aan de inwerkingtreding van MiFID II.

Toekomstgerichtheid pensioenvermogensbeheerders

De opzet en de structuur van de pensioensector zal binnen een aantal jaren veranderen, waarbij een beweging van collectieve pensioenpotten naar meer individualisering plaats vindt. Dit raakt pensioenfondsen en pensioenvermogensbeheerders. Pensioenvermogensbeheerders beheren verschillende type regelingen en de verwachting is dat dit in de toekomst toeneemt. Daar komt bij dat pensioenvermogensbeheerders zich in een concurrerende markt begeven, waardoor het verdienmodel verder onder druk staat. Belangrijk is dat pensioenvermogensbeheerders zich op de aanstaande wijzigingen voorbereiden.

DNB wil meer inzicht krijgen of pensioenvermogensbeheerders voldoende toekomstbestendig zijn om de ontwikkelingen het hoofd te bieden. Hiervoor brengen wij impact van de veranderingen op de

Tabel 8 Deelbegroting toezichtactiviteiten beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen

EUR miljoen

Beleggingsondernemingen en beheerders van beleggingsinstellingen	2014	2015	2016	2017	2018
Uitvoerende activiteiten	3,6	2,9	3,5	3,4	3,2
Toezichtbrede activiteiten ¹	0,5	0,3	0,3	0,3	0,6
Ondersteunende activiteiten	2,4	2,2	2,8	2,8	2,7
Totaal begroting	6,5	5,4	6,6	6,5	6,5

¹ Onder 'toezichtbrede activiteiten' vallen beleid, juridische advisering en externe communicatie.

⁹ <https://www.afm.nl/nl-nl/professionals/onderwerpen/mifid-2/vergunningen-nieuw>

pensioenvermogensbeheerders in kaart, waarbij wij gebruik maken van eerdere onderzoeken naar de robuustheid en het verandervermogen van pensioenfondsen. Bevindingen en verdere onderzoeksvragen bespreken we in de management-gesprekken met de besturen van pensioensvermogensbeheerders. De resultaten van het onderzoek delen we met de sector.

2.3.6 Betaal- en elektronisch geldinstellingen

De markt voor betaaldiensten verandert in hoog tempo. Mede in antwoord daarop is in 2016 de Europese betaalrichtlijn herzien en de opvolger, de Payment Service Directive 2 (PSD 2)¹⁰, wordt in 2018 van kracht. Doel is het bijdragen aan een geïntegreerde Europese interne markt voor betaaldiensten en het faciliteren van 'open banking'.

Door de richtlijn ontstaan twee nieuwe categorieën betaaldienstverleners. De zogeheten rekening-informatiedienstverleners kunnen toegang krijgen tot de informatie op betaalrekeningen die klanten bij banken aanhouden, mits deze klanten hier toestemming voor verlenen. Zogeheten betaal-initiatiedienstverleners mogen transacties op betaalrekeningen initiëren, uiteraard ook slechts na toestemming van de klant.

De PSD 2 heeft een potentieel aanzienlijke impact op de Nederlandse financiële sector, het betalingsverkeer en het toezicht hierop. Betaaldienstverleners

die op dit moment over een vergunning beschikken, zullen moeten voldoen aan de nieuwe vereisten van de PSD 2. Betaaldienstverleners die de nieuwe diensten willen aanbieden, zullen een vergunning moeten aanvragen. DNB besteedt daarom veel tijd en aandacht aan het markttoetredingsproces en aan de verankering van de nieuwe vereisten in het toezicht. Daarbij zullen we de huidige betaalinstellingen actief informeren over de nadere eisen die PSD 2, en de gerelateerde nationale en Europese wet- en regelgeving, aan de bedrijfsvoering stelt.

De concurrentie op de markt voor betaaldiensten is onverminderd groot. Dit zet winstmarges onder druk, vooral in de markt voor betaalinstellingen. De veranderende en groeiende markt voor betaaldiensten heeft geleid tot een herijking van ons toezicht. In de loop van 2017 is de toezichtcapaciteit uitgebreid om het toezicht op betaalinstellingen meer vooruitblikkend te maken. Wij leggen in het toezicht meer nadruk op een systematische beoordeling van de risico's die de verschillende betaalinstellingen lopen en hoe zij invulling geven aan de beheersing daarvan. Bijvoorbeeld in de controlefuncties van het bedrijf, of op het gebied van informatietechnologie. Deze ontwikkeling is in de tweede helft van 2017 ingezet en zal in 2018 verder haar beslag krijgen. Net als in het DNB-toezicht op andere sectoren, zal in de toekomst meer periodiek overleg met de grote betaalinstellingen plaatsvinden.

¹⁰ Richtlijn 2015/2366 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2015 betreffende betalingsdiensten in de interne markt, houdende wijziging van de Richtlijnen 2002/65/EG, 2009/110/EG en 2013/36/EU en Verordening (EU) nr. 1093/2010 en houdende intrekking van Richtlijn 2007/64/EG (PbEU 2015 L337/35).

Money transfer organisaties

Het inherente risicoprofiel voor witwassen en financieren van terrorisme bij *money transfer* organisaties (geldtransactiekantoren) is hoog. Ook internationaal wordt voor deze risico's gewaarschuwd: de Europese Commissie benoemt *money remittances* in haar *supranational risk assessment* als hoog risico. Het is noodzakelijk dat *money transfer* organisaties meer inspanningen leveren om financieel-economische criminaliteit te voorkomen.

DNB is toezichthouder op *money transfer* organisaties. Hieronder vallen zowel kantoren die in Nederland een vergunning hebben, als agenten van buitenlandse aanbieders die in Nederland diensten aanbieden via een Europees paspoort. Ook bij deze agenten houdt DNB-toezicht op de naleving van onder andere de Wwft. De activiteiten met betrekking tot *money*

transfer organisaties maken onderdeel uit van de sectoroverstijgende prioriteiten, in het bijzonder onderzoeken naar het voorkomen van financieel-economische criminaliteit. Daarnaast houdt DNB doorlopend toezicht op deze sector.

In 2018 leggen wij de nadruk op het onderzoeken van ongebruikelijke transactiepatronen bij *money transfer* organisaties. *Money transfer* organisaties leveren op kwartaalbasis gegevens van transacties aan bij DNB. Door deze transacties te analyseren, krijgen wij inzage in ontwikkelingen en in ongebruikelijke transactiepatronen. DNB combineert deze eigen analyses met de overige informatie die instellingen zelf aanleveren. De uitkomst daarvan is belangrijke input voor meer diepgaand onderzoek ter plaatse en het zo nodig plegen van noodzakelijke interventies bij *money transfer* organisaties.

Tabel 9 Deelbegroting toezichtactiviteiten betaalinstanties

EUR miljoen

Betalinstellingen	2014	2015	2016	2017	2018
Uitvoerende activiteiten	2,1	1,4	1,5	2,1	3,0
Toezichtbrede activiteiten ¹	0,2	0,1	0,1	0,4	0,3
Ondersteunende activiteiten	1,4	0,9	1,0	1,4	1,9
Totaal begroting	3,7	2,3	2,6	3,8	5,3

¹ Onder 'toezichtbrede activiteiten' vallen beleid, juridische advisering en externe communicatie.

2.3.7 Trustkantoren

DNB zal haar risico-gebaseerde toezichtaanpak op de trustsector intensiveren. Dit zal voor alle trustkantoren merkbaar zijn. Zij zullen zich moeten gaan voorbereiden op de introductie van een nieuwe wettelijke kader – de Wet toezicht trustkantoren 2018 (Wtt 2018). Ook hervorming van internationale belastingregels en reguleringen kan significante impact hebben op de manier waarop trustkantoren structuren opzetten en organiseren voor haar klanten. Trustkantoren die niet aan de aangescherpte eisen kunnen voldoen, en dus niet de benodigde professionaliseringslag kunnen of willen maken, zullen geleidelijk van het toneel verdwijnen. Ofwel via handhaving danwel uit eigen beweging.

In 2017 heeft de trustsector nog meer dan in voorgaande jaren onder een vergrootglas gelegen. Als direct gevolg van de 'Panama papers' heeft de Parlementaire ondervragingscommissie Fiscale constructies (POFC) deskundigen en getuigen gehoord, waaronder DNB. Richting de POFC heeft DNB haar zorgen geuit over de trustsector. DNB is van mening dat ondanks onze intensieve toezichtinspanningen er nog te veel problemen spelen. Wij hebben bij de POFC gepleit voor ruimere mogelijkheden met betrekking tot het intrekken van vergunningen en andersoortige toezichtinterventies. De Wtt 2018, het voorstel voor versteviging van het wettelijke kader voor trustkantoren, wordt naar verwachting in 2018 door de Tweede Kamer behandeld. Wetgeving en toezicht alleen zijn niet voldoende, de trustsector zal vooral zelf in actie moeten komen, zowel individueel als collectief, om haar toekomst in Nederland te behouden.

Naast instellingspecifiek toezicht, maken activiteiten met betrekking tot trustkantoren onderdeel uit van de sectoroverstijgende prioriteiten en in het bijzonder onderzoeken in het kader van financieel-economische criminaliteit. Terrorismefinanciering en de naleving van de Sanctiewet 1977 krijgen gedurende 2018 bijzondere aandacht.

In 2017 heeft DNB reguliere informatieverzoeken richting de trustsector uitgebreid met vragen over het beheersingskader om een betere inschatting te maken van het risicoprofiel van trustkantoren. De verkregen informatie wordt onder andere gebruikt bij het onderzoek 'Systematische Integriteitsrisicoanalyse in de praktijk'. Verder gaat DNB in 2018 nadrukkelijk met de trustsector in gesprek over tijdige en adequate implementatie van de Wtt 2018 door de sector.

De samenwerking met haar FEC-partners blijft DNB ook in 2018 nadrukkelijk opzoeken. We blijven ook in gesprek met vertegenwoordigers uit de sector. Beroepsvereniging Holland Quaestor geeft aan bezig te zijn met een fundamentele verbetering van haar keurmerk, hetgeen DNB zou verwelkomen.

In tabel 10 is de begroting van het toezicht op trustkantoren opgenomen. De stijging in de kosten vanaf 2016 is het gevolg van de extra capaciteitsinzet. In overleg met het ministerie van Financiën is vanaf 2016 het toezicht op de trustkantoren geïntensiveerd (verdiepende analyses van signalen, trends en patronen op het gebied van integriteitsrisico's. De verhoogde capaciteitsinzet wordt door DNB voldoende geacht en zal in ieder geval worden gecontinueerd tot dat de aangescherpte Wtt is geïmplementeerd.

Tabel 10 Deelbegroting toezichtactiviteiten trustkantoren

EUR miljoen

trustkantoren	2014	2015	2016	2017	2018
Uitvoerende activiteiten	2,1	1,8	2,8	2,7	2,9
Toezichtbrede activiteiten ¹	0,2	0,1	0,2	0,3	0,2
Ondersteunende activiteiten	1,5	1,2	1,7	1,6	1,9
Totaal begroting	3,8	3,2	4,7	4,6	5,0

¹ Onder 'toezichtbrede activiteiten' vallen beleid, juridische advisering en externe communicatie.

2.3.8 Overige Instellingen

De begroting voor de taken die specifiek gericht zijn op het toezicht op overige instellingen is weergegeven in tabel 11 hieronder. DNB houdt uit hoofde van de Wet ter voorkoming van

witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en de Sanctiewet toezicht op creditcard-lease en factoringmaatschappijen. Binnen deze categorie vallen ook de casino's, waarop DNB uit hoofde van alleen de Sanctiewet toezicht houdt.

Tabel 11 Deelbegroting toezichtactiviteiten overige instellingen

EUR miljoen

Overige instellingen	2014	2015	2016	2017	2018
Uitvoerende activiteiten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Toezichtbrede activiteiten ¹	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Ondersteunende activiteiten	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Totaal begroting	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2

¹ Onder 'toezichtbrede activiteiten' vallen beleid, juridische advisering en externe communicatie.

2.3.9 Toezicht Caribisch Nederland

DNB is verantwoordelijk voor het toezicht op financiële instellingen in Caribisch Nederland.¹¹ Om dit toezicht goed uit te kunnen voeren, is DNB met name voor het prudentiële toezicht op bijkantoren afhankelijk van een goed functionerende en integere Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten. Dit is een punt van aanhoudende zorg. In de tussentijd voert DNB haar toezichttaken in Caribisch Nederland, binnen de praktische en wettelijke uitdagingen waarvoor zij zich gesteld ziet, zo goed als mogelijk uit.

DNB blijft alert op signalen van mogelijke prudentiële problemen bij financiële instellingen die actief zijn in Caribisch Nederland. Ook ziet DNB er op toe deze financiële instellingen beschikken over een integere bedrijfsvoering en zich inspannen om betrokkenheid bij financieel-economische criminaliteit te voorkomen.

Integere bedrijfsvoering

In het toezicht op de integere bedrijfsvoering legt DNB er de nadruk op dat financiële instellingen risico's identificeren, analyseren en daar vervolgens adequate beheersingsmaatregelen tegenover zetten. Dit aandachtspunt zal naar voren komen in onderzoeken bij banken, verzekeraars, geld-

transactiekantoren en trustkantoren en zal zijn toegespitst op de risico's betreffende witwassen, terrorismefinanciering, sanctieregelgeving en corruptie (omkoping en belangenverstrengeling). Een tweede aandachtsgebied is adequate transactiemonitoring binnen deze financiële ondernemingen, waar de nadruk ligt op naleving van de meldplicht.

Samenwerking met *Financial Intelligence Units* (FIU's)

Een goed werkend transactiemonitoringproces is essentieel voor financiële instellingen om te kunnen voldoen aan de meldplicht. Voorbeelden van belangrijke risicogebieden in Caribisch Nederland zijn witwassen van geld afkomstig uit Venezuela of via investeringen van geld van minder duidelijke herkomst uit Europa in Bonairiaans vastgoed, dan wel belastingontduiking via Panamese vennootschappen en trustkantoren. De nauwe samenwerking van DNB met FIU NL en de collega FIU's binnen de andere landen van het Koninkrijk der Nederlanden wordt ook in 2018 verder doorgezet en zal vooral gericht zijn op meldplicht door financiële instellingen. De samenwerking zal vorm krijgen door gezamenlijk structurele analyses te maken van relevante integriteitsrisico's, door voorlichting hierover aan de sectoren en – waar mogelijk – gezamenlijke maatregelen in te zetten.

¹¹ Caribisch Nederland bestaat uit Bonaire, Sint Eustatius en Saba, ook wel de BES-eilanden genoemd. Meer informatie over het toezicht van DNB in Caribisch Nederland is te vinden op <http://www.cn.dnb.nl/nl>

Tabel 12 Deelbegroting toezichtactiviteiten BES¹ (Caribisch Nederland)

EUR miljoen

BES	2014	2015	2016	2017	2018
Uitvoerende activiteiten	0,5	0,6	0,5	0,5	0,7
Toezichtbrede activiteiten ²	-	0,0	0,0	0,0	0,0
Ondersteunende activiteiten	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Totaal begroting	0,8	0,9	0,8	0,8	1,1

¹ BES-eilanden: Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

² Onder 'toezichtbrede activiteiten' vallen beleid, juridische advisering en externe communicatie.

2.4 Risicobeheersing

DNB onderkent verscheidene risico's die haar kunnen belemmeren om haar doelen te bereiken.

We houden rekening met deze risico's en nemen waar mogelijk beheersingsmaatregelen. De belangrijkste risico's en beheersmaatregelen die worden onderscheiden, zijn:

1. Het is voor de taakuitoefening van DNB cruciaal dat zij beschikt over goede medewerkers. De aantrekkende Nederlandse economie heeft een krappere arbeidsmarkt tot gevolg. Dit leidt voor DNB tot het risico dat zij onvoldoende in staat is om goede medewerkers te behouden en aan te trekken. Om te voorkomen dat dit risico zich manifesteert, streeft DNB er naar zich als topwerkgever op de kaart te zetten. Met de reeds ingezette verkleining van de span of control, het aanbieden van uitgebreide trainings- en opleidingsmogelijkheden en een gericht arbeidsmarktbeleid positioneert DNB zich als

aantrekkelijke werkomgeving voor professionals. Ook stuurt DNB actief op roulatie, mobiliteit en diversiteit van haar personeelsbestand.

2. Technologische vernieuwing heeft een grote vlucht genomen binnen de financiële sector. Businessmodellen en organisatiestructuren veranderen in een versneld tempo en grote hoeveelheden data bieden zowel instellingen als DNB mogelijkheden om de risico's beter of sneller te detecteren. Het risico bestaat dat DNB onvoldoende aansluiting vindt met deze technologische ontwikkelingen en zelf niet tijdig vernieuwingen doorvoert in haar toezichtaanpak. Inspelen op technologische vernieuwingen is dan ook een van de drie speerpunten in de Visie op Toezicht 2018-22. DNB streeft een meer vooruitblikkende, datagedreven toezichtaanpak na om zo het toezicht te versterken met een innovatieve benutting van databronnen en analysemogelijkheden. Daarnaast maken we datagedreven methoden een onderdeel van

- het toezicht door processen te digitaliseren en te automatiseren. Hiertoe experimenteren we onder meer met de toepassing van (zelflerende) algoritmes voor risicoanalyses, natural language processing en machine learning in het toezicht-werk. DNB maakt hierbij gebruik van de blik van buiten, door in gesprek te blijven met toezicht-houders in andere landen, de sector en experts.
3. Informatie vormt voor DNB een zeer belangrijke bouwsteen voor de uitvoering van haar taken. Daarbij is een veilige en betrouwbare informatievoorziening en -verwerking noodzakelijk. Dit is een uitdaging, onder meer gezien de toenemende cyber-gerelateerde dreigingen en versterking van de Europese regelgeving rondom privacy. In dat kader heeft DNB diverse programma's opgestart om te borgen dat informatie goed beveiligd is, betrouwbaar en beschikbaar blijft en voldoet aan de Europese privacy-verordening. Daarbij bestaat veel aandacht voor de weerbaarheid tegen cyberaanvallen en doelgerichte benadering van interne systemen en personeel. Naast beleid en ICT-technische verbeteringen, wordt gewerkt aan de versterking van 'soft controls', zoals de risicocultuur en het risicobewustzijn. Ook worden het datamanagement en de data-governance verder geprofessionaliseerd.
  4. Het Single Supervisory Mechanism (SSM) is in 2015 geïntroduceerd. De initiële opstartfase is achter de rug en de introductie van het SSM heeft geleid tot een belangrijke versterking van het Europees banktoezicht. Toch bestaat op dit moment nog het risico dat de prioriteitstelling in het toezicht en de werkprocessen tussen DNB en het SSM nog niet optimaal op elkaar aansluiten, waardoor het toezicht op de Nederlandse banken minder effectief is. DNB blijft inzetten op (verdere harmonisatie van) Europese werkprocessen en onderlinge samenwerking. DNB stelt daarbij duidelijke prioriteiten om een actieve bijdrage te leveren op die punten waar DNB zich internationaal onderscheidt en waar DNB van mening is dat het Europees toezicht zich nog verder kan ontwikkelen.

Figuur 2 Belangrijkste risico's toezicht

Omschrijving	Kans * impact (inherent risico)	Beheersingsmaatregelen	Status en restrisico (na beheersing)
Aantrekken en behouden van uitstekende medewerkers. Het risico dat DNB niet de juiste medewerkers op de juiste positie kan aantrekken of behouden.		<ul style="list-style-type: none"> ■ Interne opleiding ■ Vergroten synergie door roulatie, mobiliteit en samenwerking 	
Aansluiting vinden bij technologische ontwikkelingen. Het risico dat DNB onvoldoende in staat is om risico's die samenhangen met technologische vernieuwingen bij instellingen te mitigeren, of technologische innovaties onvoldoende benut in haar toezichtaanpak.		<ul style="list-style-type: none"> ■ Innovatieve benutting van databronnen en analysemogelijkheden ■ Processen te digitaliseren en te automatiseren, onder meer door toepassing van Artificial Intelligenc 	
Zorgvuldig omgaan met informatie. Het risico dat beschikbare data onvoldoende wordt gebruikt of niet voldoende beveiligd, betrouwbaar of beschikbaar is.		<ul style="list-style-type: none"> ■ Best in Class programma om informatiebeveiliging te versterken ■ Vergroten bewustwording en interne gedragslijnen ■ Versterken (ICT-) beveiliging 	
Effectief toezicht in Europees verband. Het risico dat de werkprocessen en samenwerking met het SSM nog niet voldoende op elkaar aansluiten, waardoor het toezicht op de Nederlandse banken minder effectief is.		<ul style="list-style-type: none"> ■ Duidelijke prioriteiten op onderwerpen die voor DNB van belang zijn ■ Actieve inzet in Europese samenwerking ■ Bevorderen van internationale uitwisseling 	

- Reëel risico met mogelijk grote impact
- Middelmatica risico met beperkte gevolgen
- Klein risico met beheersbare gevolgen

2.5 Key performance indicators

De Key performance indicators (KPI's) voor Toezicht zijn opgenomen in de onderstaande figuur.

38

Figuur 3 Key performance indicators

Outcome (beoogd effect)	Output
<p>Solide en integere financiële instellingen die hun verplichtingen nakomen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Er doen zich geen deconfitures voor.¹² ■ Mocht een deconfiture desondanks onvermijdelijk zijn, dan worden indien nodig tijdige en ordentelijke oplossingen tot stand gebracht om de belangen van spaarders, polishouders en deelnemers zo goed mogelijk te waarborgen. ■ Nederlandse financiële instellingen blijven boven de gestelde wettelijke minimumnormen bij de uitkomsten van (internationale) stresstesten. ■ Er doen zich geen grote, nieuwe integriteitsincidenten voor die leiden tot ernstige reputatieschade of bedreiging van een instelling. 	<p>Het toezicht slaagt erin de kans op deconfitures en instabiliteit te minimaliseren.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ De bedrijfsmodellen van instellingen zijn toekomstgericht, wat onder meer betekent dat deze voldoende rekening houden met de gevolgen van technologische ontwikkelingen, mogelijke macro-economische risico's (zoals een langdurige lage rente) en financiële risico's voortvloeiend uit klimaatverandering. ■ De solvabiliteitspositie en liquiditeitspositie van banken voldoen aan de vereisten van CRD IV. ■ De solvabiliteitspositie van verzekeraars voldoet aan de vereisten van Solvency II. ■ Pensioenfondsen voldoen aan de vereisten in het kader van het FTK. ■ De kapitaalpositie bij beleggingsondernemingen en beleggingsinstellingen, betaalinstanties en premiepensioeninstellingen voldoet aan de gestelde solvabiliteitsvereisten. <p>Het toezicht bevordert het vertrouwen in de Nederlandse financiële sector.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Het vertrouwen van huishoudens in banken, verzekeraars en pensioenfondsen neemt toe ten opzichte van het niveau van 2017. ■ Overtredingen door financiële instelling met betrekking tot financieel-economische criminaliteit worden geminimaliseerd. ■ De cyberweerbaarheid van instellingen is toegenomen, zoals ook blijkt uit toezicht-onderzoeken. <p>Vertrouwen in het toezicht draagt bij aan een sterke positie van DNB in de Nederlandse financiële sector.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Een meting van de reputatie van DNB door een externe partij laat zien dat de reputatie zich in vergelijking met andere relevante partijen op een hoog niveau bevindt. ■ Uit de stakeholderanalyse blijkt dat stakeholders overwegend een positief oordeel geven over het toezicht van DNB. <p>Het toezicht behoort internationaal tot de best practice.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ DNB is een sterke speler in het SSM. Dit blijkt onder andere uit een goede vertegenwoordiging van DNB in het SSM, actieve betrokkenheid in JST's, voldoende aandacht voor prioriteiten die door DNB worden aangedragen en effectieve samenwerking in het toezicht op LSI's. ■ DNB slaagt er in om best practices uit haar toezicht goed onder de aandacht te brengen in het SSM. ■ Uit de jaarlijkse peer review rapporten van EBA en EIOPA komt een positief beeld van het toezicht van DNB naar voren. ■ Het toezicht van DNB loopt internationaal voorop waar het de onderwerpen duurzaamheid en technologische vernieuwing betreft.

¹² Deze KPI sluit aan bij de ambitie van het toezicht. Als resolutie-autoriteit streeft DNB naar het maximaal veilig stellen van de kritieke functies van banken, waarbij niet-levensvatbare instellingen ordentelijk worden afgewikkeld (zie ook de aparte ZBO-begroting resolutie-autoriteit).

Toezichtactiviteiten

DNB ziet erop toe dat instellingen financieel weerbaar zijn.

- DNB beoordeelt, als onderdeel van het SSM, de kwaliteit van de interne modellen die banken hanteren.
- DNB voert, als onderdeel van het SSM, een bankenstresstest uit bij SI's.
- DNB beoordeelt de weerbaarheid van verzekeraars tegen de gevolgen van rente-ontwikkelingen.
- DNB controleert in hoeverre voorzieningen die verzekeraars treffen toereikend zijn.
- DNB ziet toe op de voorbereidingen die pensioenfondsen nemen om zich aan te passen aan een nieuw pensioencontract.
- DNB neemt tijdig mitigerende maatregelen bij mogelijke problemen bij een instelling. Voor alle interventiedossiers stelt DNB een duidelijke strategie op.

DNB beoordeelt de toekomstgerichtheid en duurzaamheid van het bedrijfsmodel en de strategie van instellingen.

- DNB voert als onderdeel van het SSM gerichte, verdiepende onderzoeken uit bij SI's en LSI's en geeft duidelijke terugkoppeling van de resultaten.
- DNB legt er in het toezicht de nadruk op dat financiële instellingen hun strategie tijdig aanpassen om de toekomstbestendigheid en duurzaamheid van hun bedrijfsmodel te waarborgen.
- DNB onderzoekt of financiële instellingen het vermogen hebben om veranderingen te kunnen implementeren.
- DNB besteedt in haar toezicht aandacht aan klimaatrisico's.

DNB bevordert een solide, integere en verantwoorde bedrijfsvoering bij instellingen.

- DNB zet zich in om de sector effectief te laten functioneren in haar rol als poortwachter op het gebied van het voorkomen van financieel-economische criminaliteit.
- DNB bevordert met haar toezicht de cyberweerbaarheid van onder toezicht staande instellingen.
- Het proces voor het aanvragen van een vergunning door nieuwe marktpartijen verloopt effectief en efficiënt en biedt waar mogelijk voldoende ruimte voor partijen die nieuwe technologische ontwikkelingen willen benutten.

De toezichtaanpak van DNB draagt bij aan de versterking van het toezicht.

- DNB versterkt haar toezichtaanpak gebruik makend van technologische vernieuwing, bijvoorbeeld op het gebied van data-analyse.
- DNB informeert de sector over wijzigingen die gaan plaatsvinden in wet- en regelgeving, zodat financiële instellingen zich tijdig daarop kunnen voorbereiden.
- Er vindt een adequate toepassing plaats van het SSM-manual, toepassing van de RAS-methodologie en de Focus!-methodiek.
- Via de macro-micro koppeling wordt effectief follow-up gegeven aan de aanbevelingen uit het Overzicht Financiële Stabiliteit.
- De informatiebeveiliging binnen DNB voldoet aan het COBIT 3 niveau en waar relevant aan het COBIT 4 niveau.
- Medewerkers hebben duidelijke resultaatafspraken en management ziet er op toe dat voldaan wordt aan interne afspraken over roulatie en mobiliteit.

Toezichtcapaciteit (input)

De kosten voor het toezicht worden effectief beheerst.

- De kosten voor het toezicht blijven binnen het vastgestelde kostenkader.

3 Resolutie en DGS

DNB werkt als nationale resolutieautoriteit (NRA) en uitvoerder van het depositogarantiestelsel (DGS) aan de voorbereiding en, indien nodig, uitvoering van de ordentelijke afwikkeling van banken in problemen. Beide taken liggen in elkaars verlengde en worden gezamenlijk in dit hoofdstuk behandeld.

3.1 Missie en ambities Resolutie en DGS

Het doel van resolutie is dat een bank kan falen zonder materiële gevolgen voor het financiële systeem, de economie of de publieke middelen. Onderstaande missie en ambities bouwen daarop voort, in samenhang met de DGS-taak.

De missie en ambities vinden hun weerslag in de activiteiten die in 2018 worden uitgevoerd. De bijbehorende KPI's en streefwaarden zijn opgenomen in paragraaf 3.5 van dit hoofdstuk.

3.2 Begroting Resolutie en DGS 2018

De resolutie- en DGS-taak zijn sterk met elkaar vervlochten: enerzijds kan het toepassen van resolutiebevoegdheden leiden tot een DGS-uitkering, anderzijds kan het DGS ook een rol vervullen in het financieren van resolutie. Door de gezamenlijke uitvoering van beide taken binnen één divisie worden synergievoordelen behaald, bijvoorbeeld ten aanzien van consistente informatievereisten, het wegnemen van belemmeringen voor afwikkeling en de operationalisering van crisis management en resolutie-instrumenten. De begroting voor resolutie en DGS worden derhalve in samenhang gezien.

Om de verantwoording voor deze deeltaken inzichtelijk te houden, wordt in de volgende paragrafen per taak ingegaan op de begroting, ontwikkelingen en activiteiten voor 2018.

Figuur 4 Missie, ambities en KPI's voor Resolutie en DGS

Tabel 13 Begroting kosten Resolutie en DGS 2018

EUR miljoen

	2015	2016	2017	2018
Resolutie banken	5,1	5,1	6,8	6,7
Resolutie verzekeraars				1,8
Depositogarantiestelsel (NL)			9,2	10,4
DGS BES ¹				0,2
Totaal	5,1	5,1	16,0	19,1

¹ BES-eilanden: Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

3.2.1 Resolutie banken

De begroting voor de uitvoering van de resolutietaak voor banken bedraagt in 2018 EUR 6,7 miljoen. Door een verlaging van de directe kosten (inhuur en specialistische adviezen) met EUR 0,5 mln en een lichte stijging in de toegerekende kosten blijft de omvang van deze begroting in 2018 gelijk aan die voor 2017.

3.2.2 Resolutie verzekeraars

Met de inwerkingtreding van de Wet herstel en afwikkeling van verzekeraars, verwacht per 1 juli 2018, krijgt DNB als NRA een aanvullende taak. Gezien het feit dat de precieze taakuitvoering, reikwijdte en de inwerkingtredingsdatum van de wet nog onzeker zijn, is voor het zetten van deze taak EUR 1,8 miljoen in de vorm van een transitiebudget onder de post externe inhuur opgenomen. Te zijner tijd zal voor deze nieuwe taak een passende begroting worden uitgewerkt.

3.2.3 Depositogarantiestelsel Nederland

De kosten voor het DGS Nederland in 2018 zijn EUR 10,4 miljoen. Dit is EUR 1,1 miljoen hoger dan in 2017. Deze stijging is nagenoeg volledig toe te schrijven aan afschrijvings- en ICT-kosten voor de in 2017 ontwikkelde basisapplicaties voor de premieberekening van het DGS fonds en het DGS-uitkeringsproces en de verdere ontwikkeling van de uitkeringsapplicatie (NDGS programma). De kosten van dit programma nemen naar verwachting vanaf 2019 weer af.

3.2.4 Depositogarantiestelsel Caribisch Nederland

Op 4 oktober 2017 is het depositogarantiestelsel voor Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) in werking getreden. Voor de uitvoering van deze taak is in 2018 EUR 0,2 miljoen begroot.

3.2.5 Financiering kosten Resolutie en DGS

Conform de Wet bekostiging financieel toezicht (Wbft) worden de kosten van de resolutietaak

Tabel 14 Kostenverdeling begroting 2018 Resolutie en DGS

EUR miljoen

Kostenverdeling begroting Resolutie en DGS	Budget 2015	Budget 2016	Budget 2017	Budget 2018
Directe kosten Resolutie en DGS				
Personeelskosten	2,4	2,4	4,1	4,1
Externe inhuur	0,0	0,3	1,0	3,0
Afschrijvingskosten	0,0	0,0	1,0	2,1
Juridische adviezen	0,3	0,4	0,8	0,7
Overige beheerskosten	1,1	0,7	1,1	0,7
Totaal directe kosten Resolutie en DGS	3,8	3,7	8,0	10,5
Toegerekende kosten Resolutie en DGS				
Ict (oa projecturen, pc's en software)	0,2	0,2	6,1	6,3
Facilitaire diensten (oa huisvesting en werkplekken)	0,2	0,3	0,4	0,9
Overige ondersteuning (oa communicatie, HR, informatiedienst, besturing)	1,0	0,9	1,6	1,3
Totaal toegerekende kosten	1,3	1,4	8,1	8,5
Totaal kosten	5,1	5,1	16,0	19,1

verdeeld over de banken en betreffende beleggings-ondernemingen op basis van totale activa.

De uitvoeringskosten van het DGS worden verdeeld over de banken op basis van de minimum omvang van het toetsingsvermogen. Het ministerie van Financiën beziet momenteel of deze maatstaf voldoende geschikt is of dat bijvoorbeeld de bij een bank aangehouden gegarandeerde deposito's een betere grondslag biedt. DNB is voorstander van

laatstgenoemde optie, omdat deze beter aansluit bij de potentiële aanspraak op het DGS. Voor aanpassing van de bekostigingsmaatstaf is wijziging van de Wbft nodig. De (aanloop)kosten voor de resolutietaak verzekeraars zullen na wetsimplementatie op de desbetreffende sector worden omgeslagen. De kosten voor implementatie en onderhoud van DGS BES kunnen conform de toezichtstaak voor Caribisch Nederland (deels) ten laste van de Staat komen.

3.3 Ontwikkelingen en activiteiten Resolutie en DGS 2018

3.3.1 Resolutie – geloofwaardige en effectieve resolutieplannen

Op 1 januari 2015 zag de nieuwe taak van DNB als nationale resolutie autoriteit (NRA) het levenslicht. Parallel ging op Europees niveau de Single Resolution Board (SRB) van start. Tezamen vormen de NRA's en de SRB het Single Resolution Mechanism (SRM), de tweede poot van de Bankenunie.

De financiële crisis begon 10 jaar geleden en heeft de kijk op de weerbaarheid van financiële instellingen voorgoed veranderd. Naast aangescherpte toezichteisen ten einde de kans op bankfalen te minimaliseren, is ook een solide resolutieraamwerk onontbeerlijk om de uitstralingseffecten van onverhoopt bankfalen te beperken. De BRRD biedt daartoe de nodige handvaten. Twee jaar na de implementatie van de BRRD in Nederland is de resolutietaak inmiddels goed verankerd. De ervaring met recente bankproblemen in Europa bevestigt dat het resolutiekader staat. Tegelijkertijd tonen verschillen in aanpak aan dat verdere harmonisatie en verduidelijking van Europese regelgeving gewenst is, bijvoorbeeld op het gebied van insolventie- en staatssteunregels. Daarnaast illustreert de casuïstiek dat de uitgangspositie van bancaire sectoren in het eurogebied verschilt en dat aanhoudende inspanning op de afwikkelbaarheid van banken nog altijd noodzakelijk is. Een belangrijk aspect daarvan is de opbouw van afdoende en achtergesteld verliesabsorberend vermogen (MREL).

Op Europees gebied lopen verschillende beleids-trajecten die passen in de bredere context van het voltooien van de Bankenunie, waaronder de herziening van de BRRD. De voorstellen van de Europese Commissie zijn erop gericht om de risico's in de Europese bankensector verder terug te dringen en de kosten van eventuele bancaire problemen niet langer bij de belastingbetaler neer te leggen, maar bij aandeelhouders en schuldeisers. Naast de implementatie van de mondiale standaard voor verliesabsorberend vermogen voor systeembanken (TLAC) gaat de aandacht vooral uit naar de hand-havingsmogelijkheden van de resolutie autoriteit en de eventuele verbreding van moratorium-bevoegdheden.

Hoofdmoot van de resolutietaak is het vaststellen en bijwerken van resolutieplannen en het zetten en onderhouden van de uitvoerende resolutie-organisatie. Binnen de internal resolution teams (IRT's) van de SRB zal DNB in 2018 haar bijdrage leveren aan de volgende fase resolutieplannen voor de zeven Nederlandse banken die onder de directe bevoegdheid van de SRB vallen. Deze plannen gaan gepaard met verdere beleidsvorming in SRM-verband waar DNB actief bij betrokken is. Belangrijke thema's voor 2018 zijn de vaststelling van MREL op solo niveau en binnen bankgroepen (interne MREL), operationele continuïteit post resolutie, het beoordelingskader voor de aanpak van materiële belemmeringen voor afwikkelbaarheid, en het zeker stellen van liquiditeit in en na resolutie. DNB zal zelf de resolutieplannen vaststellen voor alle banken onder haar directe bevoegdheid (LSI's) die naar huidige inschatting voldoen aan de algemeen belangtest.

Om een eventuele resolutiecasus soepel te kunnen uitvoeren, richt DNB zich op de verdere operationalisering van de resolutie-instrumenten en de ontwikkeling van informatiesystemen voor resolutiedata. Waarderingstechnieken, overdracht van activa en passiva en de uitvoering van bail-in krijgen daarbij bijzondere aandacht. DNB stuurt daarnaast aan op een snelle implementatie binnen het SRM van de lessen uit de crisisgevallen in 2017, waarbij ook de eigen uitvoerende resolutie-organisatie wordt getest middels een crisissimulatie.

Tot slot bereidt de NRA zich in 2018 voor op aanvullende taken. Zo wordt een start gemaakt met invoering van het herstel- en resolutieregime voor verzekeraars. Ten aanzien van centrale tegenpartijen (Central Counterparties, CCP's) is in Europa een resolutieregime in ontwikkeling dat nationaal geïmplementeerd zal worden. Deze activiteiten worden in nauwe samenspraak en synergie met het toezichtdeel van DNB opgepakt. Het werk op CCP-terrein valt vooralsnog buiten deze ZBO-begroting.

3.3.2 Activiteiten NRA in 2018

In 2018 zal de NRA onder andere de volgende activiteiten ontplooiën ter uitvoering van haar taak:

- Ontwerpen en vaststellen van resolutieplannen voor alle banken die onder de directe verantwoordelijkheid van DNB vallen en voor resolutie in aanmerking komen;
- Verdere operationalisering van de resolutie-instrumenten, met nadruk op bail-in en verkoop van onderneming;
- Ondersteuning en implementatie van de wetsherziening BRRD;

- Beleidsontwikkeling op nationaal, Europees en mondiaal (FSB) niveau met als speerpunten (interne) MREL, liquiditeit in resolutie en de algemeen belangtest;
- Inzetten op solide MREL-vereisten voor alle Europese grootbanken;
- Ontwikkeling en ontsluiting van resolutiedata;
- Voorbereiding op de toekomstige resolutietaak voor CCP's en verzekeraars.

3.3.3 Depositogarantiestelsel – uitkeren binnen 7 werkdagen

DNB is verantwoordelijk voor de uitvoering van het depositogarantiestelsel in Nederland. Als uitvoerder van het DGS richt DNB zich op (i) het voorbereiden op en het uitvoeren van een uitkering aan depositohouders na een faillissement van een in Nederland actieve bank, (ii) het bijdragen aan effectieve resolutie van instellingen die onder het DGS vallen en (iii) het informeren van depositohouders. Het separaat ingerichte DGS-fonds is verantwoordelijk voor de financiering van het DGS en wordt operationeel ondersteund door DNB.

Op basis van de herziene Europese DGS-richtlijn (DGSD), die in november 2015 in de Nederlandse wetgeving is geïmplementeerd, werkt DNB aan het verder versterken van het Nederlandse depositogarantiestelsel. In 2017 is de DGS-regelgeving geconcretiseerd ten behoeve van het verkorten van de uitkeringstermijn naar 7 werkdagen en zijn stappen gezet op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking tussen nationale DGS-en in Europees verband.

In 2017 is grote voortgang geboekt in de bouw van de benodigde IT-systemen voor het DGS. Zo is het nieuwe systeem voor premievaststelling ten behoeve van het DGS-fonds is in 2017 afgerond. Komende jaren worden nog beperkte aanpassingen doorgevoerd naar aanleiding van kleine aanpassingen in de regelgeving. Ook voor het uitkeringsstelsel is een nieuwe basisapplicatie gebouwd, waarmee grote delen van het uitkeringsproces zijn geautomatiseerd. In 2018 wordt het uitkeringsstelsel aangesloten op de regelgeving voor het individueel klantbeeld (IKB) – een overzicht van alle deposito's van een deposithouder conform een door DNB voorgeschreven datamodel. Vanaf 2019 wordt het hiermee mogelijk om te voldoen aan de ambitie om binnen 7 werkdagen te kunnen uitkeren. In dit verband wordt tevens de voortgang gemonitord van de implementatie door banken van de IKB-regelgeving.

Tegelijkertijd wordt de samenwerking met Europese DGS'en verder geoperationaliseerd. Dit gebeurt op basis van bilaterale samenwerkingscontracten met DGS'en in andere lidstaten waarmee een home-host relatie bestaat door grensoverschrijdende dekking voor bijkantoren. De concretisering wordt uitgewerkt in technische specificaties en procesafspraken waarin het gezamenlijke uitkeringsproces is vastgelegd.

Mede op basis van de uitkomsten van onderzoek dat is uitgevoerd naar de publieksbekendheid met het DGS wordt de communicatiestrategie aangescherpt. Omdat grotere publiekscennis bijdraagt aan de stabiliserende werking van het DGS, onderzoekt DNB de mogelijkheden om deze in

de komende jaren te vergroten. Waar nodig leidt dit, in overleg met het bankwezen, tot nieuwe vormen van publieksvoorlichting over het DGS door banken en DNB.

De effectiviteit van het Nederlandse DGS hangt samen met eventueel nieuwe stappen ter vervolmaking van de Bankenuunie. Met name de lopende onderhandelingen over een gezamenlijk Europees DGS (EDIS) zijn daartoe relevant. Naar verwachting zal EDIS niet de uitvoering van het DGS op nationaal niveau vervangen, maar wel een belangrijke aanvulling bieden met een Europese financieringsstructuur.

Sinds oktober 2017 geeft DNB ook uitvoering aan het depositogarantiestelsel voor Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius en Saba). Inwoners van deze eilanden zijn onder het DGS gegarandeerd tot maximaal 10.000 Amerikaanse dollar per persoon per bank. De invulling en uitvoering van deze taak wordt de komende periode verder vorm gegeven.

3.3.4 Activiteiten DGS in 2018

In 2018 worden ten behoeve van het DGS onder andere de volgende activiteiten ontplooid:

- De implementatie van het individueel klantbeeld (IKB);
- Het aanpassen van het uitkeringsstelsel op IKB-eisen ten behoeve van de geambieerde verkorte uitkeringstermijn per 2019;
- Operationalisering van de samenwerking met Europese DGS'en;
- Het aanscherpen van de communicatiestrategie om de publieksbekendheid met het DGS te vergroten;

- Verdere benutting van synergie met de resolutietaak door integratie van de DGS-dimensie in resolutieplanning en het borgen van consistente data-vereisten;
- Het operationaliseren van DGS op de BES-eilanden.

Box 1 FTE-inzet per onderdeel resolutie- en DGS-taak

Deze box geeft de capaciteitsinzet weer van de divisie Resolutie op bankresolutie en DGS

Activiteiten Divisie Resolutie (fte)	2017	2018
Resolutie		
verticals - SI	6,5	6 ¹
verticals - LSI	4	5
horizontalts (operationeel beleid)	4	3
beleid en communicatie	3	4
instrumentarium (operationele uitvoering)	2,5	2,5
resolutiefonds	1	0,5
management	2	2
ondersteuning	2	2
Subtotaal	25	25
DGS		
beleid en communicatie	1	1
horizontalts (operationeel beleid)	2,5	2,5
instrumentarium (operationele uitvoering)	3	3
secretariaat Depositogarantiefonds	0,5	0,5
Subtotaal	7	7
Totaal	32	32

¹ Geschatte inzet van de SRB op Nederlandse banken in 2018 is 8 fte

Toelichting activiteiten resolutie:

- Verticals - SI: resolutieplanning voor de zeven significante (SRB) Nederlandse banken in IRT-verband. Deelname aan 'host' IRT's van voor Nederland belangrijke buitenlandse banken.
- Verticals - LSI: resolutieplanning voor ongeveer 50 niet-significante (DNB) banken en overige entiteiten, inclusief instellingen waarvoor ordentelijk faillissement is voorzien.
- Horizontals (operationeel beleid): ontwikkeling en implementatie van kaders voor resolutieplanning, waaronder dataverrekeningen, verliesabsorberend vermogen (MREL / TLAC), kritische functies, toepassing van vereenvoudigde verplichtingen en de algemeen belang test.
- Beleid & communicatie: de inzet op strategie, internationaal overleg (SRB, EBA, FSB), wetgevingstrajecten en dialoog / verantwoording.
- Instrumentarium (operationele uitvoering): crisismanagement en toepassing van bevoegdheden waaronder bail-in en overdracht van activa en passiva.
- Resolutiefonds: werkzaamheden voor het nationaal en Europees resolutiefonds, waaronder premiesystematiek en -inning, dataverificatie en voorwaarden voor gebruik.

Toelichting activiteiten DGS:

- Beleid en communicatie: de inzet op strategie, internationaal overleg (EFDI, IADI, EBA), wetgevingstrajecten en dialoog / verantwoording.
- Horizontals (operationeel beleid): ontwikkeling en implementatie van kaders voor de uitvoering van het DGS, waaronder uitkeringsstrategieën, individueel klantbeeld, inzetbaarheid van het DGS in resolutie, home-host-samenwerking, premiesystematiek en publieksbekendheid met het DGS.
- Instrumentarium (operationele uitvoering): functioneel applicatiebeheer, testen van bankbestanden, uitvoeren van DGS stress testen, premieheffing.
- Secretariaat Depositogarantiefonds: advisering bestuur, voorbereiding en documenteren bestuursvergadering, opstellen en monitoren werkafspraken met DNB.

3.4 Risicobeheersing Resolutie en DGS

Als onderdeel van de begrotingscyclus houdt DNB rekening met risico's die de gestelde doelen op het gebied van Resolutie en DGS kunnen beïnvloeden, en neemt waar nodig beheersingsmaatregelen. Voor 2018 onderscheidt DNB de volgende risico's:

- Er is onvoldoende politiek draagvlak in lidstaten om banken in resolutie te nemen of afwikkelbaar te maken. Hierdoor komt het gelijke speelveld binnen de Bankenuïe niet tot stand, hetgeen een geloofwaardige resolutieplanning en -uitvoering in Nederland belemmert.
- Een gedegen aanpak van bankfalen wordt gehinderd door een onvoldoende operationeel resolutieraamwerk (instrumentarium, crisis-management) en transitieproblematiek (o.a. trage opbouw van achtergestelde MREL, onvoldoende financieringsmogelijkheden vanuit het resolutie- of DGS-fonds, hoge mate van complexiteit bij banken, en onvoldoende voorbereiding op resolutie en DGS bij banken/markt/publiek).
- Het werkprogramma van de SRB stelt andere prioriteiten en/of trekt veel capaciteit weg van DNB-prioriteiten.
- De afspraken met andere DGS-autoriteiten komen niet van de grond.
- Binnen de krappe arbeidsmarkt bestaat het risico dat DNB onvoldoende in staat is om goede medewerkers te behouden en aan te trekken.
- Door overbelasting van de divisie kan zij haar ambities niet waarmaken met betrekking tot het zetten en uitvoeren van bestaande en nieuwe taken (resolutie CCP's en verzekeraars, DGS Caribisch Nederland).

De beheersmaatregelen die DNB zal treffen ter voorbereiding op en in geval deze risico's zich voordoen zijn:

- Binnen de Bankenuïe zetten we actief in op consistente toepassing van het resolutieraamwerk en dringen we aan op een eenduidige aanpak van regionale transitieproblemen.
- Door ervoor te zorgen dat DNB zo snel mogelijk operationeel klaar is om een bank in resolutie te plaatsen of een DGS-uitkering te doen, worden de mogelijkheden om een falende bank ordelijk aan te pakken vergroot. DNB gaat daarom in 2018 door met de operationalisering van het resolutie-instrumentarium en het raamwerk voor crisis management. Daarnaast zal DNB actief blijven communiceren met de sector en het publiek over de aard van haar resolutie- en DGS-taak en de consequenties bij bankfalen.
- DNB stuurt in haar deelname aan de plenaire sessie en comités van de SRB op meerjarige planning en de juiste prioriteitstelling op SRB en SRM niveau, met efficiënte allocatie van capaciteit en middelen.
- In geval grensoverschrijdende samenwerking op DGS gebied niet van de grond komt, zal DNB inzetten op een centrale rol voor de EBA en de SRB om home-host relaties te bestendigen.
- De divisie Resolutie streeft ernaar zich op de kaart te zetten als uitdagende werkplek op een nieuw en uniek werkterrein. Dit wordt bewerkstelligd door een gericht arbeidsmarktbeleid.
- In geval divisie Resolutie overbelast dreigt te raken door een beroep op haar capaciteit door de SRB of de aan haar toevertrouwde werkzaamheden, zullen activiteiten worden geprioriteerd.

3.5 Key Performance Indicators

De hierboven uiteengezette missie, ambities en activiteiten leiden tot de volgende KPI's en streefwaarden voor 2018. DNB zal in de ZBO-verantwoording over 2018 aangeven in hoeverre de streefwaarden zijn gerealiseerd.

Figuur 4 KPI's en streefwaarden 2018
Resolutie en DGS

Ambities	KPI's	
Elke Nederlandse bank is afwikkelbaar	Aantal banken waarvoor een resolutie- of afwikkelingsplan in faillissement is opgesteld	
	Mate waarin resolutie vereisten zijn toegepast	
	Trend in afwikkelbaarheid	
Elke falende Nederlandse bank wordt tijdig afgewikkeld	Operationeel voorbereid op afwikkeling	
DNB voert haar Resolutie- en DGS-taken effectief uit en in synergie met de Toezichttaak	Bedrijfsvoering is efficiënt en communicatie is consistent	
DNB draagt bij aan een slagvaardig Europees resolutiemechanisme dat aan alle banken afdoende en vergelijkbare eisen stelt	Reputatie en gelijk speelveld	

Streefwaarden 2018	
	<ul style="list-style-type: none"> ■ DNB / SRB heeft voor meer dan 18 banken een (eerste) resolutie- of faillissementsplan opgesteld.
	<ul style="list-style-type: none"> ■ DNB streeft naar heldere, gelijksoortige en voldoende stevige eisen aan resolutieplannen. In 2018 richt zij zich in het bijzonder op de verdere uitwerking van eisen die sale of business en bail-in mogelijk moeten maken.
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Voor die banken waarvoor een resolutieplan is opgesteld, heeft DNB / SRB een besluit genomen over de hoogte en kwaliteit van verliesabsorberend vermogen (MREL). ■ Voor grootbanken is de MREL-eis per materiële entiteit vastgesteld.
	<ul style="list-style-type: none"> ■ DNB streeft naar tijdige en consistente besluiten, ook op Europees niveau, waarbij op transparante wijze de uitgangspunten van het resolutieregime gehanteerd worden. ■ Het beschikbare instrumentarium is operationeel. ■ De uitvoerende resolutieorganisatie is getest middels een crisissimulatie. ■ DNB is technisch en operationeel voorbereid op het activeren van het DGS, zowel bij faillissement als resolutie van een bank. ■ Het DGS is vanaf 2019 in staat om binnen 7 werkdagen uit te keren.
	<ul style="list-style-type: none"> ■ DNB borgt afdoende capaciteit voor de Resolutie- en DGS taken, waarbij de financiering binnen de begrotingskaders blijft en optimaal gebruik wordt gemaakt van beschikbare expertise, ondersteuning en (data) infrastructuur binnen DNB en SRM. ■ DNB streeft naar consistente vereisten en communicatie richting sector, markt en publiek. ■ De communicatiestrategie voor het DGS leidt tot een stijging van de publieksbekendheid met het DGS.
	<ul style="list-style-type: none"> ■ DNB streeft naar vaststelling van solide MREL-buffers voor alle Europese grootbanken. ■ Het BRRD- en DGSD-regime wordt in Europa geloofwaardig en gelijkwaardig toegepast, waarbij de bail-in vereiste (minimaal 8% totale activa) effectief wordt gehandhaafd. ■ DNB streeft naar effectieve vormgeving van Europese DGS-regelgeving, inclusief liquiditeitsdeling op basis van EDIS. ■ DNB kan zich als NRA en DGS-uitvoerder meten met haar peer jurisdicties, zoals o.a. blijkt uit IMF en FSB surveillance.

Bijlage 1

Begrote personele inzet toezicht per doelgroep

52

	Significante banken	Overige banken	Pensioen- fondsen	Verzekeraars
Uitvoerende activiteiten				
Interventie en handhaving	1,2	4,1	2,2	4,4
Toetreding	2,6	6,1	8,4	7,5
Integriteitstoezicht	8,3	8,4	4,8	3,3
Off-site toezicht	70,8	39,1	64,3	102,5
On-site toezicht	51,7	25,1	9,6	5,2
Statistiek	9,7	4,9	6,0	8,4
Totaal uitvoerend	144,4	87,7	95,3	131,3
Toezichtbrede activiteiten				
Beleid en regelgeving	22,5	11,5	17,9	22,8
Juridische activiteiten	4,2	2,6	2,8	4,6
Externe communicatie	1,3	0,8	0,9	1,2
Totaal toezichtbreed	28,0	14,8	21,6	28,5
Totaal primaire activiteiten	172,3	102,6	116,9	159,9
Ondersteunende activiteiten				
Besturing ²	16,1	9,6	10,9	14,9
Juridische ondersteuning	3,7	2,3	2,5	3,8
ICT-ondersteuning	20,6	10,7	15,9	20,8
Hr-ondersteuning	5,9	3,5	4,0	5,4
Communicatieondersteuning	4,0	2,5	2,7	3,7
Informatievoorziening	6,2	3,7	4,2	5,7
Facilitaire diensten	5,6	3,3	3,9	5,4
Beveiliging	0,4	0,2	0,3	0,3
Totaal ondersteunende activiteiten	62,6	35,8	44,4	60,2
Totaal begroting 2018	234,9	138,4	161,3	220,0
Totaal begroting 2017	239,7	133,0	163,0	215,7
Vershil primaire activiteiten	-5,4	2,9	-3,7	0,2
Vershil ondersteunende activiteiten	0,6	2,5	1,9	4,0

1 Betreft het Wwft-toezicht op casino's en creditcardmaatschappijen. Overige toezichtskosten in verband met de Wwft zijn opgenomen in de kosten per sector.

2 Besturing omvat de directie en de Raad van Commissarissen en de activiteiten voor financiën en administratie, planning en control, risicobeheersing en procesoptimalisatie en interne audit.

Betaal- instellingen	Beleggings- instellingen en -onderneminigen	Trust kantoren	Casino's, cc-mijen ¹ en sanctiewet ²	BES	Totaal
0,4	0,3	0,8	0,2	0,3	13,7
4,7	2,0	3,4	-	1,8	36,7
5,6	-	15,8	0,2	3,0	49,4
8,8	14,0	0,3	-	-	299,8
1,2	-	-	-	-	92,9
-	5,0	-	-	-	34,0
20,8	21,3	20,2	0,4	5,0	526,5
-	1,7	-	-	-	76,4
1,1	0,9	0,3	0,0	-	16,6
0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	4,6
1,2	2,9	0,5	0,0	0,0	97,5
22,0	24,1	20,7	0,4	5,0	624,0
2,0	2,2	2,0	0,0	0,5	58,3
0,8	0,7	0,3	0,0	0,0	14,2
2,0	4,4	2,3	0,4	0,2	77,3
0,7	0,8	0,7	0,0	0,2	21,2
0,6	0,6	0,6	0,0	0,1	14,7
0,8	0,9	0,8	0,0	0,2	22,4
0,7	0,8	0,7	0,0	0,2	20,7
0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	1,4
7,6	10,4	7,4	0,5	1,4	230,2
29,7	34,5	28,0	1,0	6,4	854,2
20,6	20,6	25,8	0,9	4,8	824,4
6,8	8,9	1,3	-0,0	1,2	12,3
2,2	5,0	0,9	0,1	0,4	17,5

In de tabel hierboven zijn bedragen opgenomen die afgerond op nul uitkomen. Dit houdt niet in dat er voor deze categorie geen kosten worden gemaakt, maar dat deze zo klein zijn dat ze afgerond op nul uitkomen.

Bijlage 2

Begrote personele inzet en kosten toezicht

54

	Inzet in fte B2018	Inzet in fte B2017	Verschil	Kosten in EUR mln B2018	Kosten in EUR mln B2017	Verschil
Uitvoerende activiteiten						
Interventie en handhaving	13,7	12,4	1,3	1,9	1,7	0,2
Toetreding	36,7	34,7	1,9	5,1	4,8	0,3
Integriteitstoezicht	49,4	52,1	-2,7	6,9	7,2	-0,4
Off-site toezicht	299,8	299,9	-0,1	47,5	48,2	-0,6
On-site toezicht	92,9	84,2	8,7	13,0	11,8	1,2
Statistiek	34,0	35,3	-1,3	6,3	6,0	0,3
Totaal uitvoerend	526,5	518,6	7,8	80,7	79,8	0,9
Toezichtbrede activiteiten						
Beleid en regelgeving ⁴	76,4	77,2	-0,8	11,9	11,9	-0,0
Juridische activiteiten ¹	16,6	19,5	-2,9	3,9	4,7	-0,8
Externe communicatie	4,6	5,2	-0,6	1,1	1,2	-0,1
Totaal toezichtbreed	97,5	101,8	-4,3	16,9	17,9	-0,9
Totaal primaire activiteiten	624,0	620,5	3,5	97,6	97,6	0,0
Ondersteunende activiteiten						
Besturing ²	58,3	55,7	2,5	10,9	11,0	-0,1
Juridische ondersteuning ³	14,2	14,1	0,1	2,5	2,4	0,0
ICT-ondersteuning	77,3	66,2	11,0	23,4	20,3	3,1
Hr-ondersteuning	21,2	21,7	-0,5	6,2	6,6	-0,4
Communicatieondersteuning	14,7	14,7	0,0	3,2	3,2	-0,0
Informatievoorziening	22,4	26,6	-4,2	3,9	4,6	-0,7
Facilitaire diensten	20,7	17,2	3,5	9,3	8,4	0,9
Beveiliging	1,4	1,4	-0,1	0,2	0,2	0,0
Totaal ondersteunende activiteiten	230,2	217,7	12,5	59,7	56,8	2,8
Totaal	854,2	838,2	16,0	157,3	154,4	2,9

¹ Juridische adviezen ten behoeve van de toezichtfunctie.

² Besturing omvat de directie en de Raad van Commissarissen en de activiteiten voor financiën en administratie, planning en control, risicobeheersing en procesoptimalisatie en interne audit.

³ Juridische adviezen ten behoeve van ondersteunende activiteiten.

⁴ Inclusief begrote bedragen voor EBA en EIOPA (in 2018 EUR 0,9 mln respectievelijk EUR 0,5 mln).

Bijlage 3

Kostenverdeling totale ZBO-begroting 2018

EUR miljoen

55

Kostenverdeling ZBO begroting	Budget 2015	Budget 2016	Budget 2017	Budget 2018
Directe kosten ZBO				
Personeelskosten	76,1	80,0	82,6	83,8
Externe inhuur	13,2	8,8	8,3	9,5
Afschrijvingskosten	2,0	1,8	3,0	3,5
Juridische adviezen	7,6	7,8	7,5	6,2
Overige beheerskosten ¹	4,5	4,4	4,4	5,3
Totaal directe kosten ZBO	103,5	102,8	105,7	108,3
Toegerekende kosten ZBO				
Ict (oa projecturen, pc's en software)	14,7	17,1	26,4	29,6
Facilitaire diensten (oa huisvesting en werkplekken)	9,2	8,7	8,8	10,1
Overige ondersteuning (oa communicatie, HR, informatiedienst, besturing)	30,1	29,8	29,6	28,4
Totaal toegerekende kosten	54,0	55,7	64,8	68,1
Totaal kosten	157,5	158,5	170,5	176,4

¹ Deze post is inclusief begrote bedragen voor EBA en EIOPA (in 2018 EUR 0,9 mln respectievelijk EUR 0,5 mln).

Bijlage 4

Afkortingenlijst

56

AFM:	Autoriteit Financiële Markten	MREL:	Minimum requirement for own funds and eligible liabilities
APF:	Algemeen Pensioenfonds	NRA:	Nationale resolutie autoriteit
AQR:	Asset Quality Review	NVB:	Nederlandse Vereniging van Banken
BES:	Bonaire, Sint Eustatius en Saba	PSD:	Payment Service Directive
BRRD:	Bank Recovery and Resolution Directive	SI:	Significant Institution
CBCS:	Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten	SIRA:	Systematische Integriteitsrisicoanalyse
CCP:	Central Counterparty	SRB:	Single Resolution Board
CN:	Caribisch Nederland	SRM:	Single Resolution Mechanism
CRD:	Capital Requirements Directive	SSM:	Single Supervisory Mechanism
DGS:	Depositogarantiestelsel	SW:	Sanctiewet 1977
DNB:	De Nederlandsche Bank	TLAC:	Total loss absorbing capacity
EBA:	European Banking Authority	Vvgb:	Verklaring van geen bezwaar
ECB:	Europese Centrale Bank, European Central Bank	VVV:	Verbond van Verzekeraars
EDIS:	European Deposit Insurance Scheme	Wbft:	Wet bekostiging financieel toezicht
EIOPA:	European Insurance and Occupational Pensions Authority	Wfm BES:	Wet financiële markten BES
EMIR:	European Market Infrastructure Regulation	Wft:	Wet op het financieel toezicht
FATF:	Financial Action Task Force	Wtt:	Wet toezicht trustkantoren
FEC:	Financieel Expertisecentrum	Wwft:	Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme
FSAP:	Financial Sector Assessment Program	ZBO:	Zelfstandig bestuursorgaan
FSB:	Financial Stability Board		
FTK:	Financieel Toetsingskader		
ICAAP:	Internal Capital Adequacy Assessment Process		
IMF:	Internationaal Monetair Fonds		
IORP:	Institutions for Occupational Retirement Provision		
IRT:	Internal Resolution Team		
JST:	Joint Supervisory Team		
KPI:	Key performance indicator		
LSI:	Less Significant Institution		
MiFID:	Markets in Financial Instruments Directive		

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

De Nederlandsche Bank N.V.
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
020 524 91 11
dnb.nl